

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри

_____ С.В. Вишневецька
« _____ » _____ 20 ____ р.

ДИПЛОМНА РОБОТА
(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА
ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ 081 «ПРАВознавство»

**Тема: «ВЕБ-САЙТ ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ»**

Виконавець: студентка групи ПР-202 Мз, Романенко Руслана Володимирівна
(студент, група, прізвище, ім'я прізвище, по батькові)

Керівник: к.ю.н., доц.кафедри, Філінович Валерія Вікторівна
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

Київ 2020

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1.	5
ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	5
1.1 Поняття та особливості прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет.....	5
1.2 Особливості охорони прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет	10
1.3 Особливості організації інформації на електронних ресурсах.....	16
Висновки до розділу 1.....	28
РОЗДІЛ 2.	30
ВЕБСАЙТ ЯК ОБ'ЄКТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	30
2.1 Поняття та правова характеристика вебсайту як об'єкту інтелектуальної власності.....	30
2.2 Особливості захисту вебсайту та його структурних елементів за законодавством України	43
Висновки до розділу 2.....	62
РОЗДІЛ 3.	63
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ.....	64
3.1 Зарубіжний досвід охорони сайтів як інтелектуальної власності в мережі Інтернет	64
3.2 Проблеми та методи оптимізації законодавства щодо сайтів як об'єктів інтелектуальної власності в мережі Інтернет	72
Висновки до розділу 3.....	81
ВИСНОВКИ.....	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	87

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасну епоху, яку називають «інформаційним суспільством», ми є свідками бурхливого розвитку інтелектуальної творчої діяльності людини. У той же час, перед суспільством постають проблеми глобального характеру, вирішення котрих вимагає дотримання балансу між задоволенням потреб соціуму та збереженням охоронності індивідуальних прав.

У наше життя давно міцно увійшли такі поняття, як комп'ютер, програмне забезпечення, Інтернет. Бібліотеки та архіви поступаються місцем електронним бібліотекам, які створені повсюдно. Електронні банки даних, що містять величезну кількість творів літератури, науки, мистецтва, цілком уміщаються на жорсткому диску комп'ютера або web-сайті. Обслуговуються вони, як правило, однією людиною. Інтернет – поняття глобальне не тільки в географічному, а й у соціально-правовому сенсі цього слова. Він, тією чи іншою мірою, зачіпає найрізноманітніші сфери життєдіяльності сучасної людини, в тому числі і цивільно-правові відносини.

Питання про захист авторського права в мережі Інтернет гостро підіймається у більшості країн світу, на жаль, в Україні йому приділяється мало уваги, тому необхідно знайти оптимальні способи вирішення даної проблеми, спираючись на міжнародний досвід.

Питання захисту авторських прав в мережі Інтернет досліджувалися такими відомими представниками вітчизняної та зарубіжної доктрини цивільного права, як Абдуліна І., Аврамова О. Є., Антонов В. М., Афанасьєва К., Бойченко А., Бондаренко С.В., Бреус С.Б., Вахонєва Т., Верес І., Вилинов А. А., Гуз А. М., Денисова Р. О., Захарова М., Ієвіня О., Капіца Ю. М., Кетрарь А.А., Котляр А. О., Крупчан О. О., Мельников М., Пастухов О. М., Римаренко І. В, Ріппа П. С. , Рудник Т. В., Савич С. С. , Стреля М. І., Харитонова О. І., Шишко І.

Мета та зміст поставлених завдань. Мета дослідження полягає у системному аналізі сучасного стану охорони вебсайту як об'єкту інтелектуальної власності в мережі Інтернет.

З огляду на мету дослідження, його основними завданнями є:

- встановити поняття та особливості прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет;
- визначити особливості охорони прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет;
- дослідити поняття та правову характеристику вебсайту як об'єкту інтелектуальної власності в мережі Інтернет;
- розглянути правові механізми охорони вебсайту та його структурних елементів за законодавством України;
- проаналізувати зарубіжний досвід регулювання об'єктів інтелектуальної власності в мережі Інтернет;
- виокремити проблеми та методи оптимізації законодавства щодо об'єктів інтелектуальної власності в мережі Інтернет.

Об'єктом дослідження є проблематика вебсайту як об'єкту інтелектуальної власності.

Предметом дослідження є норми права, якими встановлюється правовий режим об'єктів інтелектуальної власності.

Методи дослідження. Методологічну основу складають такі загальнонаукові методи як аналіз і синтез, узагальнення, моделювання й ін. Застосування методів аналізу і синтезу дало можливість проаналізувати специфічні особливості вебсайту як об'єкту інтелектуальної власності. Порівняльний метод активно застосовувався для вивчення доктринальних поглядів на особливості реалізації та способи захисту вебсайту як об'єкту інтелектуальної власності в мережі Інтернет.

Структура й обсяг роботи: Відповідно до мети, завдань та предмета дослідження дана робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 92 сторінки. Список використаних джерел містить 110 найменувань.

РОЗДІЛ 1.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

1.1 Поняття та особливості прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет

У Цивільному кодексі України (далі – ЦК України) праву інтелектуальної власності присвячена книга четверта, розміщенням якої за книгою третьою «Право власності та інші речові права» розробники кодексу мали намір підкреслити соціально-економічну значимість інтелектуальної власності, розглядаючи її як підгалузь цивільного права.

Першочергову роль серед видів інтелектуальної власності в мережі Інтернет відіграє саме авторське право. Перш за все варто зазначити, що в Україні на законодавчому рівні відсутнє визначення поняття авторського права. Проте якщо звернутися до міжнародно-правових актів, то у роз'ясненнях Міжнародного бюро ВОІВ можна знайти таке його визначення: авторське право - це надане законом виключне право автора твору оголосити себе творцем цього твору, відтворювати його, розповсюджувати або доводити його до відома публіки будь-якими способами і засобами, а також дозволяти іншим особам використовувати твір визначеним способом. На підставі наведеного визначення авторського права можна дати йому визначення у двох розуміннях - в об'єктивному і суб'єктивному. В об'єктивному значенні авторське право, являє собою сукупність правових норм, які регулюють відносини, що виникають у зв'язку зі створенням і використанням творів науки, літератури і мистецтва.

У суб'єктивному значенні авторське право - це особисті немайнові і майнові права, що належать особам, які створили твори науки, літератури і мистецтва. В Україні на законодавчому рівні відсутнє визначення поняття авторського права. Проте якщо звернутися до міжнародно-правових актів, то у роз'ясненнях

Міжнародного бюро ВОІВ можна знайти таке його визначення: авторське право – це надане законом виключне право автора твору оголосити себе творцем цього твору, відтворювати його, розповсюджувати або доводити його до відома публіки будь-якими способами і засобами, а також дозволяти іншим особам використовувати твір визначеним способом. На підставі наведеного визначення авторського права можна дати йому визначення у двох розуміннях – в об'єктивному і суб'єктивному [30, с. 36].

В об'єктивному значенні авторське право, являє собою сукупність правових норм, які регулюють відносини, що виникають у зв'язку зі створенням і використанням творів науки, літератури і мистецтва.

У суб'єктивному значенні авторське право – це особисті немайнові і майнові права, що належать особам, які створили твори науки, літератури і мистецтва твору.

Об'єкти права інтелектуальної власності — це результати інтелектуальної, творчої діяльності, виражені в об'єктивній формі, тобто зафіксовані на певному матеріальному носії (у тому числі електронному) які відповідають критеріям охороноздатності, встановленим у законодавстві. Для визначення категорії «об'єкт інтелектуальної власності» законодавець наводить невичерпний перелік об'єктів, а також надає визначення окремих об'єктів, переважно шляхом перерахування їх основних ознак, критеріїв охороноздатності. Цивільний кодекс вказує, що серед об'єктів права інтелектуальної власності, зокрема: літературні та художні твори; комп'ютерні програми; компіляції даних (бази даних); виконання; фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення; наукові відкриття; винаходи, корисні моделі, промислові зразки; компонування (топографії) інтегральних мікросхем; раціоналізаторські пропозиції; сорти рослин, породи тварин; комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення; комерційні таємниці.

Коректне дослідження об'єктів права інтелектуальної власності передбачає їхню категоризацію. Поширеним є поділ об'єктів інтелектуальної власності на чотири категорії залежно від сфери, мети створення та використання, умов правової охорони:

- об'єкти авторського права і суміжних прав;
- об'єкти права промислової власності (патентного права);
- засоби індивідуалізації учасників цивільного обігу, товарів, робіт та послуг;
- нетрадиційні об'єкти права інтелектуальної власності.

Авторське право, як і право інтелектуальної власності в цілому, з огляду на завдання, які воно вирішує, має виключний характер і розглядається як сукупність немайнових (особистих) та майнових прав автора, що надаються йому законом, оголосити себе автором твору: доводити його до відома публіки, відтворювати та розповсюджувати або використовувати його будь-якими іншими способами і засобами, а також дозволяти іншим особам використовувати твір певними способами.

В об'єктивному розумінні авторське право, як різновид права інтелектуальної власності, є цивільно-правовим інститутом, який регулює певну зовнішню і внутрішню споріднену категорію відносин, пов'язаних зі створенням і використанням творів науки, літератури і мистецтва. У суб'єктивному розумінні авторське право – це сукупність прав, які належать конкретному автору або його правонаступникам та іншим суб'єктам авторського права, у зв'язку зі створенням і використанням твору науки, літератури і мистецтва.

У законодавстві України не закріплено визначення поняття «авторське право». У ст. 433 ЦКУ ст. 8 ЗУ «Про авторське право і суміжні права», закріплено, що до об'єктів авторського права відносяться: літературні та художні твори (романи, поеми, статті, та інші письмові твори; лекції, промови, проповіді та інші усні твори; драматичні, музично – драматичні твори, пантоміми, хореографічні, інші сценічні твори; інші групи об'єктів); комп'ютерні програми; компіляції даних (бази даних), якщо вони за добором або упорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності; інші твори [1]. Тобто об'єкти авторського право досить різноманітні і напевно, з розвитком культури і суспільства ще будуть з'являться нові об'єкти. Так з розвитком світової мережі Інтернет, з'явилися такі об'єкт як комп'ютерні програми і компіляції даних.

Відповідно до ст.434 ЦКУ та ст. 10 ЗУ «Про авторське право і суміжні права», не є об'єктом авторського права:

а) повідомлення про новини дня або поточні події, що мають характер звичайної прес-інформації;

б) твори народної творчості (фольклор);

в) видані органами державної влади у межах їх повноважень офіційні документи політичного, законодавчого, адміністративного характеру (закони, укази, постанови, судові рішення, державні стандарти тощо) та їх офіційні переклади;

г) державні символи України, державні нагороди; символи і знаки органів державної влади, Збройних Сил України та інших військових формувань; символіка територіальних громад; символи та знаки підприємств, установ та організацій;

д) грошові знаки;

е) розклади руху транспортних засобів, розклади телерадіопередач, телефонні довідники та інші аналогічні бази даних, що не відповідають критеріям оригінальності і на які поширюється право *sui-generis* (своєрідне право, право особливого роду) [2].

Крім того, що об'єкти авторського права знаходяться в постійному розвитку, вони потребують якісної охорони. Особливо сильно це питання стало після розвитку і розповсюдження світової мережі Інтернет. Глобальна система стала невід'ємною частиною розвитку суспільства і світу. Насправді, з використанням Інтернету з'являються різноманітні види відносин. Але крім створення нових відносин, реалізацію ряду інших відносин і при всіх інших корисних напрямків, Інтернет став простором порушення прав осіб і авторських прав в першу чергу.

Як зазначає Ріппа П.С. дані, що наповнюють глобальну мережу Інтернет, тобто контент, є об'єктами авторських прав. Але для отримання доступу до цієї комп'ютерної мережі, необхідно скористатися різноманітним програмним забезпеченням, яке, в свою чергу, є також об'єктом авторського права. За підрахунками спеціалістів, загальний обсяг інформації, яка перебуває в мережі

Інтернет, становить понад 500 млрд. гігабайт, причому цей показник невинно зростає [3, с.195].

Як вже було зазначено, авторське право в Україні регулюється Цивільним кодексом та Законом України «Про авторське право та суміжні права». Відповідно до нещодавно внесених доповнень розміщення твору у цифровому вигляді в Інтернет вважається публікацією твору або його поширенням і тому потребує дозволу власника авторського права. Розміщення в Інтернет копії твору чи його частини без дозволу автора є порушенням Закону і може бути оскаржене в суді з вимогою відшкодування моральної шкоди та завданих матеріальних збитків (упущеної вигоди).

У 2000 році був виданий Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» від 31.07.2000 року. Характеризуючи цей документ слід сказати, що він має декларативний характер, але при цьому визначає основні напрями правового регулювання Інтернету в Україні. Передовсім, це захист авторського права в глобальній мережі [4].

Правовідносини (об'єкти і суб'єкти авторського права) у мережі Інтернет вельми різноманітні. Перерахуємо хоча б деякі права суб'єктів (власників) прав:

- авторські права провайдерів на комп'ютерні програми і бази даних, що реалізують сам доступ до Інтернету або розміщення вебсайтів на їх технічних платформах (серверах);

- авторські права виробників програмного забезпечення для цих серверів провайдерів;

- авторські права власників вебсайтів на власне контент вебсайту, його програмну частину і інші об'єкти авторського права, на ньому розміщені - статті, зображення, музику, бази даних і т.д.

- авторські права конкретних власників прав на об'єкти, розміщені на вебсайтах: комп'ютерні програми, музику, статті, зображення, бази даних тощо, які дуже активно використовуються користувачами Інтернету [5, с.7].

Отож, авторське право – один з основних видів охорони інтелектуальної власності в Мережі в силу як мінімум двох причин:

- по-перше, більшість матеріалів, які передаються за допомогою мережі, є творами в юридичному сенсі, а тому, на них поширюється авторське право;
- по-друге, оскільки сама природа електронних комунікацій передбачає багаторазове копіювання даних у процесі передачі їх каналами зв'язку, природно, виникає питання дотримання при такому копіюванні авторських прав [6, с.32].

Міжнародними договорами, що забезпечують основу правового регулювання використання об'єктів авторського права і суміжних прав у цифровому середовищі, є так звані Інтернет – договори Всесвітньої організації інтелектуальної власності від 20.12.1996: Договір ВОІВ про авторське право (ДАП, чинний з 06.03.2002) та Договір ВОІВ про виконання і фонограми (ДВФ, чинний з 20.04.2002). Україна приєдналася до них 20.09.2001.

Твори в електронній формі, доступні в цифровій мережі, можуть бути сприйняті необмеженим колом користувачів в будь-який час за бажанням кожного з них. Твори, які мають відкритий доступ, будучи якимось перетворені в цифрову форму і завантажені в Інтернет, стають легкою здобиччю для порушників авторських прав.

1.2 Особливості охорони прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет

Інтернет — всесвітня інформаційна система загального доступу, яка логічно пов'язана глобальним адресним простором та базується на Інтернет-протоколі, визначеному міжнародними стандартами [7].

При реалізації права на опублікування (випуск твору у світ) має місце безповоротний перехід твору в публічну сферу. У результаті розміщення його в мережі серйозно зачіпаються інтереси правоволодільця – цифрова копія є ідентичною оригіналу, миттєвою й дешевою. Особа, яка має авторське право, для сповіщення про свої права може використовувати знак охорони авторського права, причому вартість його нанесення на електронний примірник твору, розміщеного в

Інтернеті, на відміну від вартості його нанесення на кожную «жорстку» копію, є практично нульовою. Але розміщення знака в такій формі повинно бути зручним для користувачів. Так, достатнім для сповіщення користувачів про існування й належність авторських прав на ці види творів вважається розміщення знака охорони на заставці, що виникає на екрані комп'ютера перед виконанням програми або на початку відеогри [8, с. 51].

У Рекомендаціях щодо вдосконалення механізму регулювання цифрового використання об'єктів авторського права і суміжних прав через мережу Інтернет указуються також інші можливі способи ідентифікації об'єктів авторського права, а саме: а) ідентифікаційний код ISBN, б) цифровий підпис, в) цифрові марки, г) створення веб-депозитарію [9].

Там же наведені численні технічні засоби захисту авторського права як до їх порушення (обмежена функціональність, «годинникова бомба», захист від копіювання, криптографічні конверти, контракти), так і запобіжні заходи після їх порушення, а саме методи для перевірки кількості випадків використання творів, розміщених в Інтернеті, та стягнення платні за таке використання (коди доступу, конверти управління правами, апаратні засоби, виконувані програми, централізоване обчислення, цифрові сертифікати, клірингові центри, продаж фізичних копій).

Запис твору в пам'ять комп'ютера є способом реалізації права на відтворення. Вищий господарський суд України зауважує, що «розміщення в мережі Інтернет твору у вигляді, доступному для публічного використання, є його відтворенням у розумінні статті 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» та потребує дозволу особи, яка має авторське право» .

Незаконним є відтворення сайту, метою чого є бажання істотно підняти обсяг реалізації своєї продукції або послуг, не витрачаючись при цьому на створення оригінального макета сайту та бази даних, не докладаючи інтелектуальних зусиль на створення оригінальної добірки документів і новин, спеціальних програм пошуку інформації на сайті та графічного оформлення. Порушники можуть змінити назву сайту та фірми в текстах, розмістити свій логотип, внести деякі поправки та зміни до

інформації, що вводять користувачів в оману. Адже більшість з них, шукаючи інформацію в мережі Інтернет через пошукові системи (Rambler, Yandex, Google, Meta), користуються послугою пошуку за ключовим словом, яким може служити назва послуги або товару (наприклад: «ліцензування», «нерухомість» або «побутова техніка»). Крім того, інформація на сайті певного суб'єкта (крім об'єктів, що авторським правом не охороняються, – новин, нормативно-правових актів) за своїм змістом та прямим призначенням є рекламою [10].

Таким чином, вдається безкоштовно скористатися добрим ім'ям конкурента і фактично його грішми, вкладеними в рекламу і розкручування власної продукції. Це є не тільки порушенням авторських прав, але й принципів чесної конкуренції, а відтак, при цьому підлягає застосуванню Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції». Порушники незаконно користуються нематеріальним активом суб'єкта: за порядком ведення бухгалтерського обліку витрати на підтримку вебсайту є не чим іншим, як витратами на збут і рекламу, отже, відображаються на рахунку 93 «Витрати на збут», а витрати на розробку сайту обліковуються на рахунку 125 «Авторські та суміжні з ними права», як і програми для ЕОМ, бази даних тощо.

У суперечливій ситуації додатковим свідченням авторства може послужити патент на промисловий зразок, що захищає оригінальне оформлення окремих сторінок сайту та авторське свідоцтво на оригінальну текстову частину сайту, базу даних, комп'ютерну програму, тобто захист усіх елементів сайту [11, с. 73] [12].

Отже, однією з основних проблем, пов'язаних з розвитком глобальних комп'ютерних мереж є проблеми дотримання права інтелектуальної власності. Як заявляють окремі автори, «добра половина всіх авторських творів, доступних в мережі, опинилася там на незаконних підставах», тобто, саме з порушенням прав інтелектуальної власності. Численними є і недобросовісне ставлення до знаків, доменних імен.

Так, у середині 90-х років, коли бум, пов'язаний з Мережею тільки починався, окремі особи недобросовісно зареєстрували значну кількість адресних найменувань (особливо в зонах com.ua, kiev.ua і подібних), що містять чужі назви фірм і товарних

знаків, з метою подальшого продажу адрес власникам знаків. І сьогодні ці компанії, прийшовши на український ринок, змушені платити цим особам або судитися з ними [13].

Внаслідок цих і подібних ним випадків порушуються ті чи інші права інтелектуальної власності, і, отже, вони потребують захисту. Однак знову ж таки, далеко не всі способи захисту прав інтелектуальної власності, передбачені цивільним кодексом та іншими нормативними актами, застосовні до порушень в мережі Мережа, що обумовлено великою специфічністю, як самих порушень, так і інформаційних процесів усередині Мережі.

Найбільш розповсюдженою процедурою вирішення спорів щодо прав автора на твір є цивільно-правова відповідальність. Головною ознакою цивільного правопорушення є те, що внаслідок суспільно шкідливого, протиправного діяння спричиняється шкода майновим і особистим немайновим відносинам суб'єктів права. Основна мета такої відповідальності – не покарання за недотримання встановленого правопорядку, а відшкодування заподіяної шкоди. Особливостями цивільно-правової відповідальності є: майновий характер; компенсаційний характер; відшкодування моральної шкоди [14].

Під цивільно-правовими способами захисту права інтелектуальної власності, що реалізуються, як правило, у юрисдикційній формі, розуміються закріплені законодавством матеріально-правові заходи примусового характеру, за допомогою яких здійснюється визнання та відновлення порушеного права інтелектуальної власності, а також вплив на правопорушника. Способи захисту суб'єктивних цивільних прав та інтересів наведених у ст. 432 Цивільного кодексу України, яка проголошує, що кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого права інтелектуальної власності відповідно до ст. 16 цього Кодексу.

Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 р. № 3792-ХІІ (із змінами і доповненнями) порушенням авторського права є:

– вчинення будь-яких дій, які порушують особисті немайнові права та майнові права авторського права;

– піратство у сфері авторського права, тобто опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України і розповсюдження контрафактних примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних);

– плагіат – оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору;

– ввезення на митну територію України без дозволу осіб, які мають авторське право, примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних);

– вчинення дій, що створюють загрозу порушення авторського права;

– підроблення, зміна чи вилучення інформації, зокрема в електронній формі, про управління правами;

– розповсюдження, ввезення на митну територію України з метою розповсюдження, публічне сповіщення об'єктів авторського права, з яких без дозволу суб'єктів авторського права вилучена чи змінена інформація про управління правами, зокрема в електронній формі.

Для захисту порушених прав в Інтернеті існує певна система дій суб'єктів. Зафіксувавши порушення авторських прав, автор самостійно або через уповноважену особу завжди може звернутися до суду з метою захисту своїх прав та вимагати компенсації за те, що без його відома було використано об'єкт інтелектуальної власності, а також за те, що у зв'язку з цим автором була втрачена певна вигода матеріального характеру. Після цього, згідно статті 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права», автор має право звернутися до суду.

Відповідачем у таких справах може виступати як власник домену, так і сам провайдер, який дозволив на своєму сервері розміщення домену, що став віртуальною територією порушення авторського права. Однак, це буде можливим лише у випадку наявності інформації про фізичну або юридичну особу, що є адміністратором серверу чи домену. На жаль, зазвичай зазначені дані є невідомими, що практично унеможлиблює подання позову до суду. До того ж, важливо зазначити, що спір із-за порушеного права авторства має розглядатися за місцем знаходження відповідача, а отже, якщо сайт, домен, провайдер тощо,

zareєстрований у іншій країні світу, то судова справа має проводитися саме у цій державі. Це, у свою чергу, створює ще один проблемний аспект захисту авторських прав у мережі Інтернет [15, с. 72].

При розгляді захисту авторських прав в Інтернеті актуальне постає питання про забезпечення доказів порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності. Стаття 57 Цивільного процесуального кодексу України визначає, що доказами є будь-які фактичні дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення сторін, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи [16].

У випадку порушення авторських прав у мережі Інтернет такими даними можуть виступати публікації спірних об'єктів виключних прав на матеріальних носіях, нотаріальне засвідчення дати створення твору, дані пошукових Інтернет-систем, Інтернет-провайдерів, хостінг-провайдерів тощо. Однак, практично вагому доказову базу дуже важко зібрати.

Розглянувши справу, суд може винести одне з наступних рішень: відшкодування збитків та моральної (немайнової) шкоди, завданої порушенням з визначенням розміру відшкодування, стягнення з порушника авторського права і (або) суміжних прав доходу, отриманого внаслідок порушення, виплату компенсації, що визначається судом, у розмірі від 10 до 50000 мінімальних заробітних плат, замість відшкодування збитків або стягнення доходу, заборону опублікування творів, припинення їх розповсюдження, вилучення (конфіскацію) контрафактних примірників, публікацію у пресі інформації про допущене порушення тощо, якщо у ході судового розгляду буде доведено факт порушення авторського права і суміжних прав або факт наявності дій, що створюють загрозу порушення цих прав [17].

Виходячи з вище перерахованого, можна зазначити, що контроль за порушенням авторського права в Інтернеті на сьогоднішній день є досить ускладненим. Саме тому в умовах сучасності авторам найбільш доцільно піклуватися про захист своїх законних прав заздалегідь, використовуючи

різноманітні технічні засоби захисту, що дозволяють створювати технологічні перешкоди порушенню авторського права або суміжних прав.

1.3 Особливості організації інформації на електронних ресурсах

Сучасний соціально-економічний розвиток характеризується зростанням ролі та значення факторів, пов'язаних з інтелектуалізацією та інформатизацією господарського життя суспільства. Невпинно зростає частка людей, які стають “працівниками розумової праці”. Інформація і знання становлять одночасно і вихідний матеріал, і продукт їхньої діяльності. Аналізуючи довгострокові тенденції економічного розвитку, та технологічного прогресу сучасні дослідники виокремлюють такі основні ознаки інформаційного суспільства:

- перетворення інформації на найважливіший економічний ресурс, що має глобальний характер і забезпечує підвищення ефективності, зростання конкурентоспроможності та інноваційний розвиток суб'єктів господарювання;
- зростаючий вплив інформації на всі сфери людської життєдіяльності, перетворення її на предмет масового споживання населення;
- інтенсивне формування інформаційного сектора економіки, який займає домінуючі позиції в новому суспільстві;
- перетворення інформаційної сфери на фундамент, основу всіх видів економічної діяльності [18].

В умовах інтелектуальної економіки (економіки знань) інформація виступає як особливий об'єкт договірних відносин, пов'язаних з її пошуком, добором, збереженням, переробкою, поширенням та використанням у різних сферах людської

діяльності. Як специфічне економічне благо вона є важливим засобом отримання додаткових вигод за рахунок зниження невизначеності та ризику суб'єктів господарювання. Обертаючись у ринковій економіці як товар (інформаційний продукт, послуга) або ресурс, який використовується у процесі господарської діяльності, інформація має певні особливості, а саме:

- а) є нематеріальним благом (ідеальним компонентом буття) і не зводиться до фізичних об'єктів, які є її носіями;
- б) характеризується невичерпністю, не зменшується в процесі використання та не споживається у традиційному розумінні цього терміна;
- в) не локалізована в просторі, легко поширюється, тиражується (за сучасного рівня технологій) і змінює форми фіксації;
- г) не зникає у процесі споживання, але для отримання корисного ефекту від останнього потребує певних інтелектуальних навичок;
- д) практично не підлягає фізичному зносу, але може морально старіти;
- е) не існує монополії на володіння нею та її використання, за винятком тієї частини, яка є об'єктом інтелектуальної власності [19].

Унікальність інформації зумовлена закладеною в ній дихотомією поширеності та рідкісності, невичерпності і скінченності. Незважаючи на те, що в умовах ринкової економіки інформація може виступати об'єктом власності та обміну, саме право власності на інформацію не лише не суперечить можливості її максимального поширення, а й передбачає останню як джерело зростання доходу власника. Перехід до інформаційної економіки нерозривно пов'язаний з бурхливим розвитком електронних засобів зв'язку, новітніх цифрових технологій, які істотно скорочують терміни відтворення інформації, забезпечують можливості її використання, внесення змін та швидкого постачання інтелектуальних продуктів споживачам [20]. Сучасні інформаційні технології, і зокрема Інтернет, сформувалися як потужний інформаційний простір. Свобода обміну повідомленнями має на меті рівний доступ користувачів до інформації з будь-якої, навіть з найвіддаленішої точки. На жаль, часто ми замислюємось над проблемами правовідносин, які при цьому виникають. Твори, представлені в електронній формі та доступні в мережі, можуть бути

використані необмеженим колом користувачів у будь-який момент часу. Кожен твір, розміщений в мережі Інтернет, стає легкою здобиччю для порушників авторського права. Інтернет (англ. Internet) – всесвітня система об'єднаних комп'ютерних мереж, побудована на використанні протоколу IP і маршрутизації пакетів даних, що утворюють глобальний інформаційний простір та яка слугує фізичною основою для Веб-середовища. На сьогодні, термін “Інтернет” частіше використовується для визначення не фізичної мережі, а для означення Веб і наявної інформації в ньому і є основою розвитку “інформаційного суспільства”. Інформаційне суспільство – суспільство, в якому створення, розподіл, розповсюдження, використання, інтеграція і маніпулювання інформацією отримується у результаті інформаційного процесу і має істотний вплив на всі сфери діяльності людини, зокрема – економічну, культурну, політичну [21]. Об'єми інформації, накопичені людством, сягнули сьогодні таких величин, що для її збору, обробки та зберігання вже недостатньо потужності найсучасніших електроннообчислюваних машин (ЕОМ). Цю проблему було вирішено наприкінці 60-х років ХХ століття завдяки складанню інформаційних ресурсів окремих ЕОМ шляхом створення на їх основі локальних комп'ютерних мереж та об'єднанню їх у “мережу мереж” – Інтернет. Розглядаючи правовий режим інформаційних ресурсів і доступу до них, необхідно зважити на те, що нині найбільш складною є проблема правового регулювання відповідних аспектів функціонування глобальної світової мережі Інтернет. Інтернет – це інформаційна система, тобто сукупність телекомунікаційних мереж і засобів для накопичення, оброблення, зберігання і передавання даних. За останні десять років істотно зросла кількість країн, підключених до Інтернету. Трафік по Інтернету подвоюється кожні півроку. Якщо спочатку обсяг інформації, що передавався всесвітньою мережею, вимірювався мегабайтами та гігабайтами, то зараз – терабайтами і петабайтами. Проте рівень поширення Інтернету все ще залишається нерівномірним для різних регіонів світу. Перетворення Інтернету на провідний засіб спілкування, обміну інформацією та ведення бізнесу породжує нові явища в системі відносин інтелектуальної власності, обумовлені віртуальною сутністю, транскордонністю та динамічністю цієї

глобальної мережі. На сьогодні інформаційне наповнення українського сегмента Інтернету включає інформацію про діяльність різноманітних суб'єктів господарювання, інформаційно-довідкові ресурси, розважальну інформацію, інформацію ЗМІ, інформацію науково-дослідних та навчальних організацій та інформацію про діяльність органів державної влади [22]. Широке використання Інтернету у сфері інтелектуальної власності породжує не лише нові можливості, а й низку проблем щодо ефективного захисту та охорони прав інтелектуальної власності. По-перше, Інтернет як супермедійний засіб комунікації полегшує інформаційний обмін, пришвидшує рух інформації, сприяє подальшому розвитку глобального ринку прав на об'єкти інтелектуальної власності та вдосконалення механізмів узгодження інтересів усіх зацікавлених сторін. Наприклад, у 1998 р. Генеральна асамблея ВОІВ ухвалила проект WIPONET, спрямований на спрощення операцій у сфері інтелектуальної власності шляхом створення світової мережевої інфраструктури, здатної зробити доступною інформацію щодо інтелектуальної власності для широкого загалу. По-друге, формування "кіберпростору", який має глобальні та цифрові характеристики, створює проблеми захисту прав інтелектуальної власності, що мають територіальні та часові параметри, а також географічні та фізичні межі. Діючі норми, як правило, зорієнтовані на поширення творів на матеріальних носіях, що охороняються авторським правом, тоді як в Інтернеті їх використання є практично необмеженим. Крім того, застосування програм у глобальній комп'ютерній мережі дає змогу здійснити практично необмежений експорт та імпорт об'єктів інтелектуальної власності. Інформація передається за допомогою Інтернету у вигляді об'єктів, що охороняються правом інтелектуальної власності, зокрема: літературних, музичних та аудіовізуальних творів, фотографій, ілюстрацій, малюнків, карт, планів, схем тощо. Обробка і передача даних мережею та саме її функціонування відбувається завдяки такому об'єкту права інтелектуальної власності – як комп'ютерна програма, а зберігання і пошук інформації зазвичай здійснюється за допомогою електронних баз даних, які теж є об'єктом правової охорони у сфері інтелектуальної власності. Крім того, у мережі Інтернет використовуються також й засоби індивідуалізації учасників

цивільного обороту, товарів і послуг, зокрема: торговельні марки (знаки для товарів і послуг), комерційні (фірмові) найменування, географічні зазначення (зазначення походження товару), доменні імена [23].

Фіксація вищенаведених об'єктів інтелектуальної власності в електронній формі та транскордонний характер Інтернету спрощує можливість порушення прав суб'єктів інтелектуальної власності. Водночас збільшення обсягу прав інтелектуальної власності або ж запровадження складної процедури їх здійснення, натомість, призведе до обмеження прав користувачів Інтернету. Саме тому завданням сучасного права інтелектуальної власності є досягнення справедливого та життєздатного балансу інтересів власників прав та користувачів об'єктів інтелектуальної власності, розміщених в Інтернеті. Перенесення зростаючої кількості літературних творів, фільмів, комп'ютерних програм у цифрове середовище породжує реальну загрозу зміни та фальсифікації цих творів, створення дешевих і високоякісних копій, їх широкого розповсюдження з порушенням авторських прав. Користувачі комп'ютерів зі спеціальними пристроями отримують можливість запису та перезапису з подальшим їх відтворенням на будь-якому побутовому пристрої. Існує також реальна загроза підробки знаків для товарів і послуг, поширення комп'ютерного піратства тощо [24, с. 27]. Таким чином, проникнення комерційних відносин у мережу Інтернет породжує якісно нові проблеми, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності. Це зумовлює необхідність перегляду традиційних підходів до охорони та захисту цих прав, усвідомлення того, що інституційне середовище функціонування інтелектуальної власності в індустріальну епоху виявилось непридатним для інформаційного суспільства, в якому все більш актуальними стають проблеми охорони авторського і суміжних прав у цифровому просторі; охорони ділових методів та недопущення порушення прав щодо засобів індивідуалізації недобросовісної конкуренції в електронній торгівлі. Систематизація та реформування права інтелектуальної власності у сфері охорони матеріалів та інших об'єктів, що передаються Інтернетом, є нагальною проблемою для України, особливо в умовах ринкових перетворень та переходу на інноваційну модель

розвитку вітчизняної економіки, у час, коли інформація стає все більш вагомим фактором виробництва та все ціннішим об'єктом цивільного обігу [25, с. 55].

Інтелектуальна власність (ІВ) є однією зі складових інформаційного суспільства. Згідно законодавства України, ІВ представляє собою нематеріальний ресурс, результат творчої діяльності людини і відтворений в інформаційному продукті. Інформаційний продукт (ІП) – документована інформація, яка призначена для задоволення потреб користувачів, використання в інформаційному суспільстві, Впровадження на виробництві. Його, як і звичайний матеріальний продукт, можна купити, продати чи передати у користування. Як і до матеріального продукту, до нього можна вчинити протиправні дії, такі як крадіжка, неправомірне використання тощо. Інформаційні продукти є об'єктами авторського права (ОАП). Найчастіше через світову мережу поширюються такі: літературні твори, музичні твори, аудіовізуальні твори, комп'ютерні програми, твори мистецтва, фотографії. ІП є рушійним фактором сфери інформаційних технологій (ІТ), який сприяє розширенню ІТ-індустрії, оскільки їх продаж, обслуговування і підтримка створює новий вид людської діяльності – маркетинг ІП та пов'язані з ним функції.

Загалом, стосовно охорони авторського права на об'єкти ІВ в мережі Інтернет, існують два погляди. Згідно з першим, глобальна мережа Інтернет як техногенне явище, створене людиною, розвивається за законами, які діють в інших сферах людського життя. А, отже, і регулюватись воно має тими самими законами. Такої думки дотримуються ті користувачі, які сповідують принципи копірайта ("copyright"). На інших позиція стоять ті, хто підтримує принципи копілефту ("copyleft"). Вони стверджують, що Інтернет задумувався як вільне середовище, котре ґрунтується на положеннях загальнодоступності і відкритості інформації, а тому не може підкорятись тим чи іншим законам, особливо тим, які нездатні його регулювати. Його розвиток повинен бути саморегульованим на основі внутрішніх правил [26, с. 5]. Широке використання Інтернету породжує значні правові проблеми, що стосуються, зокрема, таких важливих питань, як: інформаційна безпека; права та свободи в галузі інформації; доступ до інформації, інформаційних ресурсів, інформаційних продуктів та отримання інформаційних послуг; ведення

електронної комерції (торгівлі); оподаткування комерційної діяльності в Інтернеті; укладання договорів електронним способом; використання комп'ютерного програмного забезпечення; використання доменних імен; неправомірна поведінка користувачів у мережі (кіберсквотинг, тайпсквотинг, хакінг); охорона та захист прав інтелектуальної власності (авторських та суміжних прав, патентних прав, прав на засоби індивідуалізації та ін.). Усе більшого значення набуває система безкоштовного розповсюдження програмного забезпечення з подальшим платним обслуговуванням та наданням різного роду інформаційних послуг. Охорона прав на об'єкти інтелектуальної власності в Інтернеті традиційними способами неможлива, відтак виникає об'єктивна необхідність створення нового інституційного середовища у цій сфері. Наголошуючи та тому, що власність взагалі втрачає будь-яке значення в інформаційному суспільстві (суспільстві знань), відомі західні дослідники стверджують, що на відміну від традиційного суспільства, у як ому гарантією захисту виступало право, в інформаційній економіці основну роль відіграють моральні норми. Прихильники зазначеного підходу звертають увагу на зміни у людській психології, системі мотивацій, переваг, норм поведінки та акцентують увагу на виникненні нової "інформаційної" моралі, в якій доступ до інформації отримує етичне значення. Відтак кожна особистість виявляє зацікавленість не лише у власних знаннях, а й у доступі до цих знань всіх членів суспільства [27, с. 142]..

Охорона прав на об'єкти інтелектуальної власності необхідна та можлива традиційними способами, шляхом внесення необхідних змін у національне та міжнародне законодавство. Загальновідомо, що доступ до Інтернету забезпечують провайдери – організації, що мають спеціальне обладнання для публікації інформації в глобальній мережі. Ця інформація розміщується на сайтах, що мають свої адреси і так звані доменні імена. Доменні імена (domain пате) – імена, що використовуються для адресації комп'ютерів та ресурсів в Інтернеті, які на сьогодні є діловими чи особистими ідентифікаторами. Хоча доменні імена як такі не є формою інтелектуальної власності, вони виконують функцію ідентифікації, подібну тій, яку виконують знаки для товарів і послуг, надаючи необхідні орієнтири

користувачам глобальної мережі та спрощуючи процедуру пошуку сайтів у Інтернеті. На сьогодні система індивідуалізації віртуального, мережевого світу вступила в суперечність із системою індивідуалізації “реального” світу (системою знаків для товарів і послуг, фірмових найменувань тощо). Так, на відміну від законодавства щодо товарних знаків, доменні імена мають режим вільної реєстрації за правилом першості. Відтак система реєстрації доменних імен породжує певні суперечності у сфері охорони прав інтелектуальної власності, оскільки із двох компаній, які законним чином використовують однакові торговельні знаки щодо різних класів товарів та послуг, лише одна може зареєструвати доменне ім’я, що відповідає її торговельній марці, тоді як інша компанія змушена обирати інше доменне ім’я [28]. Адресні імена Інтернету виражаються словами. При цьому система адрес Інтернету має ієрархічну структуру, за якої розділені між собою крапками доменні імена поділяються на домени верхнього рівня (загальні чи родові, наприклад: com., net., org) та національні (введені відповідно до коду країни, наприклад, “UA” – для України, “FR” – для Франції). Присвоєння міжнародних родових доменних імен здійснює спеціальний орган Інтернету – IANA (Адресне бюро мережі Інтернет). Можливість вільного вибору доменних імен спричиняє конфлікти через протиправне явище, відоме як кіберсквотинг (від англ. “cybersquatting” – кіберзахоплення, або захоплення доменних імен) – реєстрацію найменувань доменів, що збігаються із засобами індивідуалізації або подібні до них, із їх наступним недобросовісним використанням як для власних комерційних цілей, так і для перепродажу власникам відповідних засобів індивідуалізації. Кіберсквотери використовують принципи реєстраційної системи доменних імен, що ґрунтується на правилі першості, для реєстрації назв торговельних марок, фірмових найменувань, прізвищ, відомих імен без згоди їх власників. Користуючись тим, що така реєстрація не потребує значних коштів, порушники прав інтелектуальної власності реєструють величезну кількість доменних імен, виставляючи їх з часом на продаж або пропонуючи їх компаніям – власникам відомих знаків для товарів і послуг за досить значні суми [29, с. 64]. Найпоширенішим порушенням виключних авторських прав на програми для ЕОМ є розповсюдження контрафактних копій

програм по глобальних комп'ютерних мережах. Проблема пов'язана також зі складністю фіксації факту порушення авторських прав як необхідної передумови судового розгляду справи. З метою доповнення та вдосконалення наявної міжнародної охорони для об'єктів авторського права та суміжних прав у цифровій формі і в цифровому середовищі на Дипломатичній конференції ВОІВ у грудні 1996 р. були прийняті Договори з авторського права та з виконання і фонограм (так звані інтернет-договори). Таким чином, була закладено правову основу для захисту інтересів авторів у кіберпросторі та забезпечення власникам відповідних прав можливостей щодо використання ефективної охорони при розповсюдженні їхніх творів через Інтернет шляхом електронної торгівлі. Останні роки кіновиробники і компанії звукозапису використовують програми, що дають можливість виявляти в мережі користувачів, які нелегально скачують кіно чи музику. Уже існують сайти, де будь-який творець тесту, “вивішеного” в Інтернеті, може зареєструвати його і відслідковувати плагіат. Згідно з Договорами ВОІВ 1996 р. право на відтворення було поширено на випадки їх відтворення “будь-яким чином і в будь-якій формі”, у т. ч. цифровій. Щодо проблем розміщення товарів у мережі Інтернет було прийнято рішення, що таке розміщення можливе лише з дозволу правовласника. Відповідно до Договору з авторського права, автори літературних та художніх творів володіють виключними правами дозволяти будь-яке сповіщення своїх творів до загального відома, у т. ч. шляхом доступу до цих творів з будь-якого місця, в будь-який час, за власним вибором представників публіки. Крім того, згідно з досягнутими домовленостями, країни можуть переносити та відповідним чином поширювати на цифрове середовище обмеження та вилучення, прийняті відповідно до Бернської конвенції. З метою недопущення несанкціонованого розповсюдження об'єктів права інтелектуальної власності в цій сфері нині активно використовуються такі захисні методи, як шифрування, паролі, водяні знаки, контроль доступу, електронні конверти тощо. Водночас зростаюча увага приділяється розробці національного та міжнародного законодавства, створенню відповідного правового поля [30].

Спроби світового співтовариства пристосувати інформаційні технології до захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності знайшли відображення у

системах DRM – “цифрового управління правами”. Ці системи спрямовані на затвердження певних правил щодо використання об’єктів інтелектуальної власності на основі визначення: суб’єктів, яким надається доступ до творів; ціни об’єктів інтелектуальної власності; умов доступу до творів, у т. ч. надання користувачам права копіювання та внесення змін до творів, визначення часу протягом якого їм надається право доступу до цих творів; регламентації кількості та видів технічних засобів, за допомогою яких здійснюється доступ. Таким чином, системи DRM спрямовані на автоматизацію процесу ліцензування творів та забезпечення чіткого виконання умов ліцензій. Технічні засоби DRM забезпечують захист прав суб’єктів авторського права у цифровому середовищі, сприяють приборканню піратства щодо об’єктів авторського права, їх ефективній та адекватній охороні при поширенні у глобальній мережі та подальшому розвитку міжнародної співпраці у галузі науки, культури і мистецтва. Ще однією гострою проблемою розвитку інтелектуальної власності в епоху Інтернету є поширення електронної торгівлі об’єктами інтелектуальної власності. Ці питання були в центрі уваги Міжнародної конференції ВОІВ з електронної торгівлі та інтелектуальної власності, яка відбулась у 1999 р. у Женеві. На Конференції як першочергові були виокремлені проблеми приєднання якомога більшої кількості держав до Договору про авторське право та Договору про виконання та фонограми. Незахищеність правовласників ОАП, а також практично безкарна діяльність “піратів” призводить до ситуації, коли інвестовані в розробку будь-яких ІІ кошти не приносять прибутку, тому компанії вимушені створювати складний доступ до своїх розробок, скорочувати чи взагалі згортати виробництво.

У даному дискурсі, питання виокремлення статусу таких об’єктів як вебсайт вимагає особливої уваги. Інтернет-сайт - це інформаційний ресурс та являє собою сукупність інформації, що міститься в тій чи іншій інформаційній системі і знаходиться у розпорядженні власника інформації, тобто особи, що самостійно створила інформацію або отримала на підставі закону чи договору право дозволяти чи обмежувати доступ до інформації. Відповідно, вебсайту іманентні риси та властивості інформації. Сучасне законодавство оперує декількома правовими режимами, аби описати правовідносини щодо управління інформацією. Однак,

законодавець не врегульовує наразі статусу окремих інформаційних об'єктів, таких як, для прикладу, вебсайт.

Деякі учені відстоюють позицію того, що вебсайт є засобом масової інформації. Справді, такий підхід формально виправданий з огляду на букву закону.

Згідно із ст. 2 Закону СРСР (чинний з 1 серпня 1990 р.) "Про пресу та інші засоби масової інформації" під такими прийнято розуміти газети, журнали, теле- і радіопрограми, кінодокументалістику, інші періодичні форми публічного розповсюдження масової інформації. Під масовою інформацією вказаний ЗУ розуміє публічно розповсюджені друковані, аудіо- та аудіовізуальні повідомлення і матеріали [31].

Ст. 1 ЗУ "Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні" зазначає, що друковані засоби масової інформації – це "періодичні і такі, що продовжуються, видання, які виходять під постійною назвою, з періодичністю один і більше номерів (випусків) протягом року на підставі свідоцтва про державну реєстрацію" [32].

Однак, ЗУ "Про інформацію" містить дещо ширше визначення поняття, що розглядається: "Засоби масової інформації - засоби, призначені для публічного поширення друкованої або аудіовізуальної інформації". [33]

Разом з тим, серед вітчизняних авторів, які розглядають проблематику належності сайтів до ЗМІ рідко враховується один окремий аспект - аспект відповідальності.

Законодавець США розробив певні положення, доцільність яких варто підтримати. Вони містяться у "Законі про порядні комунікації" (The Communications Decency Act 1996). Проаналізуємо деякі положення. Відповідно до принципів загального права (common-law principles), особа, яка публікує наклепницьку заяву іншої особи, несе таку ж відповідальність за заяву, як ніби вона її створила. Таким чином, видавець книги або видавець газети може нести відповідальність за все, що з'являється на його сторінках. Мотивація за встановленою відповідальністю для

"видавця" полягає в тому, що видавець має знання, можливості та здатність здійснювати редакційний контроль за змістом своїх публікацій.

Відповідальність дистриб'ютора значно обмежена. Кіоски, книгарні та бібліотеки, як правило, не несуть відповідальності за зміст розповсюдженого ними матеріалу. Відмінність полягає у тому, що дистриб'юторам неможливо буде прочитати кожену публікацію, перш ніж продати її чи розповсюдити, і що, як наслідок, розповсюджувачі займались би надмірною самоцензурою. Крім того, дистриб'юторам було б дуже важко дізнатись, чи є щось, що може викликати наклеп, хибним або ні, адже висловлювання має бути хибним, щоб кваліфікуватися як наклеп.

Не дивно, що перші вебсайти, які були подані в суд за наклеп на основі заяв інших, стверджували, що вони були просто розповсюджувачами, а не видавцями вмісту на своїх сайтах. Одним з перших таких випадків був *Cubby v. CompuServe, Inc.*, 776 F.Supp. 135 (S.D.N.Y. 1991). CompuServe надав абонентам доступ до понад 150 спеціальних електронних «форумів», якими керували треті сторони. Коли CompuServe подали до суду за нібито наклепницькими заявами, що з'явилися на форумі "Rumorville", він стверджував, що до нього слід ставитися як до розповсюджувача, оскільки він не переглядав зміст дошки оголошень до того, як він з'явився на сайті CompuServe. Суд погодився та відхилив справу проти CompuServe.

Через чотири роки суд штату Нью-Йорк дійшов протилежного висновку, зіткнувшись із вебсайтом, який вважав себе комп'ютерною мережею, що відповідає "сімейною" ("family friendly"). У справі "Страттон Оакмонт проти Продіджі", 23 Media L. Rep. 1794 (NY Sup. Ct. 1995), суд постановив, що тому що Prodigy здійснював редакційний контроль над повідомленнями, які з'являються на його дошках оголошень, завдяки своїм рекомендаціям щодо вмісту та програмі перевірки програмного забезпечення. Prodigy більше нагадував "видавця", ніж "розповсюджувача", і тому повністю відповідальний за весь зміст на своєму сайті.

Законодавство США федерального рівня, а саме Закон «Про захист конфіденційності дітей в Інтернеті» також є прикладом рекомендованих автором у якості спеціальних норм щодо розповсюдження інформації в мережі Інтернет. У ст. 6502 вказаного НПА сказано, що оператор вебсайту, задля використання якого дитині необхідно надати певні персональні данні, має попередити дитину про перелік таких даних заздалегідь, а також про ціль їх надання та можливі випадки подальшого використання. Також такий оператор має отримати попередню згоду батьків на представлення дитиною таких даних [34].

Також ст. 67 Законом про інформаційні технології Індії встановлює кримінальну відповідальність за публікацію в електронній формі інформації непристойного змісту.

Таким чином, питання безпечності, чесності та добросовісності у володінні та керуванні інформацією є вітальним для формування інформаційних відносин. Неприпустимою є ситуація, коли суб'єкти відносин маніпулюють нормами закону, або, в окремих випадках, їхньою відсутністю. На жаль, рівень контролю за чесністю та адекватністю розповсюджуваної інформації в Україні залишає бажати кращого. Сподіваємось, що відповідні міністерства та відомства зуміють сформулювати необхідні механізми для реалізації наявних нормативних правил, а за необхідності, ініціюють зміни до законодавства, скориставшись правом законодавчої ініціативи.

Висновки до розділу 1

У наші дні право інтелектуальної власності в мережі Інтернет є темою обговорень для будь-якої академічної спільноти. Авторське право – один з основних видів охорони інтелектуальної власності в Мережі в силу як мінімум двох причин:

– по-перше, більшість матеріалів, які передаються за допомогою мережі, є творами в юридичному сенсі, а тому, на них поширюється авторське право;

– по-друге, оскільки сама природа електронних комунікацій передбачає багаторазове копіювання даних у процесі передачі їх каналами зв'язку, природно, виникає питання дотримання при такому копіюванні авторських прав.

Для захисту порушених прав в Інтернеті існує певна система дій суб'єктів. Зафіксувавши порушення авторських прав, автор самостійно або через уповноважену особу завжди може звернутися до суду з метою захисту своїх прав та вимагати компенсації за те, що без його відома було використано об'єкт інтелектуальної власності, а також за те, що у зв'язку з цим автором була втрачена певна вигода матеріального характеру. Після цього, згідно статті 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права», автор має право звернутися до суду.

Однак, далеко не всі способи захисту прав інтелектуальної власності, передбачені цивільним кодексом та іншими нормативними актами, застосовні до порушень в мережі Мережа, що обумовлено великою специфічністю, як самих порушень, так і інформаційних процесів усередині Мережі.

Отже, контроль за порушенням авторського права в Інтернеті на сьогоднішній день є досить ускладненим. Саме тому в умовах сучасності авторам найбільш доцільно піклуватися про захист своїх законних прав заздалегідь, використовуючи різноманітні технічні засоби захисту, що дозволяють створювати технологічні перешкоди порушенню авторського права або суміжних прав.

РОЗДІЛ 2. ВЕБСАЙТ ЯК ОБ'ЄКТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

2.1 Поняття та правова характеристика вебсайту як об'єкту інтелектуальної власності

Вебсайт не розглядається за законодавством України як самостійний об'єкт права інтелектуальної власності. Доктринальні позиції щодо визначення поняття вебсайту є доволі різноманітними. Серед запропонованих визначень цікавим видається підхід М.В. Гури, який під інтернетсайтом пропонує розуміти відокремлений, логічно завершений елемент мережі Інтернет, створений на основі технології гіперпосилань, що розташовано на сервері (host), має унікальну адресу (url), за якою до нього може отримати доступ будь-який користувач мережі

Інтернет, та у своїй основі містить Інтернет-сторінки, які мають графічний вигляд, що можуть бути переглянуті за допомогою спеціальних комп'ютерних програм (браузерів) [35]. З наведеного визначення можна зробити висновок, що інтернетсайт поєднує як матеріальні (сервер), так і нематеріальні (програми, графічний дизайн тощо) об'єкти.

Підтвердженням необхідності розуміння під інтернет-сайтом сукупності матеріальних та нематеріальних елементів є й позиція П.В. Бабарикіна, який пропонує розглядати Інтернет-сайт у широкому (як майновий комплекс) та вузькому (як цифровий твір) розумінні. При цьому дослідник пропонує під інтернет-сайтом як цифровим твором розуміти об'єктивну форму представлення та організації електронних документів і цифрових творів (наприклад, літературних творів, фотографій, аудіовізуальних творів, звукозаписів, програм для ЕВМ баз даних тощо), систематизованих таким чином, щоб ці дані могли бути знайдені та оброблені за допомогою технологій Інтернет. До інтернет-сайту як майнового комплексу П.В. Бабарикін пропонує включати всі види майна, призначені для його функціонування, у тому числі інформаційний ресурс, електронні документи і цифрові твори, доменне ім'я, послуги хостингу або передачі даних у мережі Інтернет [36].

Цікавим видається підхід К.С. Басманової, яка пропонує розуміти під інтернет-сайтом призначений для розміщення в мережі Інтернет результат інтелектуальної діяльності, що складається зі статичної основи (базового елемента сайту), що представляє собою програмний (об'єктний) код і породжувані ним візуальні відображення (дизайн сайту), і динамічного змісту (контенту), що представляє собою сукупність різнорідних об'єктів виключних прав та інших матеріалів, системно розташованих у межах базового елемента сайту. Авторка відносить веб-сайт до складних об'єктів авторського права [37].

Свою позицію законодавець висвітлює у нормах Закону України "Про авторське право і суміжні права". Таким чином, пропонується наступне визначення поняття: "вебсайт - сукупність даних, електронної (цифрової) інформації, інших об'єктів авторського права і (або) суміжних прав тощо, пов'язаних між собою і

структурованих у межах адреси вебсайту і (або) облікового запису власника цього вебсайту, доступ до яких здійснюється через адресу мережі Інтернет, що може складатися з доменного імені, записів про каталоги або виклики і (або) числової адреси за Інтернет-протоколом".

В Україні на рівні підзаконних актів сьогодні склався дещо інший підхід до визначення сутності вебсайту. Так, Листом Державного Департаменту інтелектуальної власності від 22 січня 2007 р. N 1614/231 «Щодо вебсайту як об'єкта авторського права» вебсайт як сукупність інформаційних ресурсів віднесено до складених творів. У Листі зазначається, що пункт 15 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про авторське право та суміжні права» відносить до об'єктів авторського права збірники творів, збірники звичайних даних, інші складені твори за умови, що вони є результатом творчої праці за добором, координацією або упорядкуванням змісту без порушення авторських прав на твори, що входять до них як складові частини. Складовими вебсайту можуть бути, наприклад, музичні, літературні, фотографічні, дизайнерські та інші твори. У такому випадку вебсайт можна визначити як окремий складений твір. У будь-якому випадку твори, що є складовими частинами вебсайту, є окремими об'єктами авторського права [38].

Звернемо увагу, що зазначене стосується саме тих елементів вебсайту, які є об'єктами авторського права (дизайн, графіка, аудіофайли, відеофайли, оригінальний текст, комп'ютерні програми тощо). Сьогодні існують різні підходи до визначення елементів вебсайту. Так, на думку Н.І. Майданик, вебсайт структурно складається з таких елементів: 1) дизайн; 2) структурне рішення; 3) програмне забезпечення; 4) контент; 5) доменне ім'я [39].

Наведений підхід видається доволі раціональним за тим лише винятком, що, як видається, є підстави для розрізнення понять вебсайту і доменного імені [40].

На підтримку такого висновку можна навести наступне: один і той самий вебсайт може розміщуватися на декількох доменних іменах, а може і взагалі не використовувати доменних імен, коли доступ здійснюється безпосередньо за допомогою IP-адреси, або переглядатися у віртуальному середовищі чи у вигляді збереженої копії [41].

Слушною видається позиція, згідно з якою пропонується розглядати контент вебсайту у значенні: 1) складеного об'єкта авторського права, під яким доцільно розуміти всі об'єкти авторського права, які можуть використовуватись безпосередньо при перегляді вебсайту (шрифти, аудіовізуальні твори, фотографії, літературні твори, бази даних тощо); 2) інформаційного ресурсу, що припускає включення у контент сайту будьякої інформації, що на ньому знаходиться, у тому числі об'єкти, що не охороняються авторським правом (зокрема, гіперпосилання) та об'єкти, що безпосередньо не можуть використовуватись на вебсайті, а доступні для завантаження і подальшого використання в іншому середовищі; 3) частини службової інформації в HTML-документі, яка міститься в однойменному полі.

Тобто будь-який сайт можна розглядати як поєднання технічної (програмно-апаратної) бази та матеріалів, які розміщені на ньому. У зв'язку з цим залишається відкритим питання: що буде об'єктом правової охорони — база чи матеріали (твори)? Адже потрібно зважати на те, що сайт може бути створений і функціонувати на готовому шаблоні, а його наповнення бути унікальним. Особливим також може бути й дизайн сайту, який містить стандартні, автоматично згенеровані, матеріали. У випадку ж інтернет-ЗМІ цінність може становити як зовнішня оболонка (популярна назва, пізнаваний інтерфейс), так й інформація, що міститься на ресурсі — його вміст. А, як зазначає М. Лукіна, згідно з новим станом медіаекономіки саме вміст є основним продуктом ЗМІ, який виробляється для подальшої реалізації на ринку товарів [42]. Як зазначає Р. Денисова, зміст сайту становлять літературні, музичні, фотографічні твори, звуко- та відеозаписи, дизайн сторінок, які є окремими об'єктами авторського права, а система навігації вебсайту кожного разу є оригінальною [43]. О. Калмиков та Л. Коханова зазначають, що контент — це весь вміст конкретного сайту, що сприймається пересічним відвідувачем. Це не тільки тексти, але й усе інформативне наповнення сайту: картинки, фотографії, програми, скрипти, музика, візуалізована структура сайту. Контентом є все те, що має сприйматись як фігура, а оформленням є все те, що сприймається відвідувачем як фон [44]. Однак сучасні тлумачні словники української мови не містять визначення цього терміна. У двомовних словниках

«контент» (content) перекладається як: 1) вміст (сумки, кишені); 2) зміст (книги, листа). Окреме визначення міститься у Словнику термінів інформаційного права: контент — це інформаційні ресурси (зміст, інформаційне наповнення, змістовна інформація) веб-вузла [45]. У англійських тлумачних словниках контент визначається як ідеї, що містяться в літературному творі, промові чи фільмі; або як будь-який матеріал такий як письмо, зображення чи музика, що з'являються на вебсайті або на CD-диску [46]. В останньому визначенні отримуємо підтвердження того, що контент можна розглядати як певний наявний матеріал, а не просто ідею чи задум, тобто те, що має об'єктивну форму вираження. Проте, як відомо, у сучасному авторському праві ні зміст, ні вміст, ані наповнення не охороняються як такі. До того ж, ці поняття не є тотожними поняттю контенту. Наприклад, для створення контенту творча складова не є потрібною, адже наповнення контентом може відбуватися автоматично. Загалом же контентом називають як усю сукупність матеріалів певного сайту, так і один окремий матеріал. Необхідність розгляду (принаймні на науковому правознавчому рівні) поняття «контент» зумовлена тим, що нині при захисті прав на сайт (його складові) захищають кожен твір окремо, що, звісно, потребує суттєвих витрат часу та коштів. Отож варто з'ясувати, чи є контент складеним твором? Судова практика деяких зарубіжних країн доводить, що контент може розглядатись як складений твір. Контент сайту «... складається зі спеціально підібраних і розташованих певним чином матеріалів (текстів, малюнків, фотографій, креслень, аудіовізуальних творів тощо), які можуть бути використані за допомогою комп'ютерної програми (комп'ютерного коду), що є елементом сайту» [47]. Отож від трактування поняття «контент сайту» залежить спосіб його захисту. Перший — це визнання контенту сайту складеним твором. Другий — це доведення прав на кожний спірний твір (текст, зображення тощо). Очевидно, кожен зі способів має певні переваги та недоліки. Як показує практика, в обох випадках можна зіткнутися із серйозними складнощами. Перший спосіб, коли весь контент розглядається як єдиний складений твір, начебто простіший. У складеному творі важлива наявність творчості при доборі та розташуванні матеріалів, які окремо можуть бути неоригінальними (ст. 1260 ЦК РФ). Але в цьому випадку доведеться зіставляти вже

весь контент (його зміст і структуру), а не окремі елементи сайту. Адже треті особи мають право використовувати той же самий контент, творчо розташували його по-іншому. Порушення буде лише у разі копіювання істотної частини початкового складеного твору. Відповідно, й компенсацію можна вимагати лише за порушення в цілому, звичайно, з поправкою на його масштаб. У другому випадку досить показати неправомірне запозичення лише деяких елементів контенту, вимагаючи за кожне порушення окремої компенсації. При цьому треба бути готовим довести творчий і оригінальний характер всіх спірних елементів, а також надати підтвердження, що виключні права на кожен з них належать заявникові. Отже, у випадку визнання контенту складеним твором, охороні підлягатиме лише оригінальне розташування (навігація) сайту, водночас поняття «контент» більше відповідає саме змістовому наповненню сайту. На думку автора, контент — не є складеним твором як таким. Йому можуть бути притаманні риси складеного твору (зібрання матеріалів, творів, розташовані певним чином), проте це радше твори у збірнику. Палітурка, художнє оформлення, розташування таких творів можуть змінюватися, та не обов'язково є таким, що отримує правову охорону. Цілком імовірною може виявитися ситуація, коли однаковий (або майже однаковий контент) може використовуватися різними сайтами обґрунтовано та правомірно (особливо у випадку зі ЗМІ). Через це охороні має підлягати як контент (якщо це твори, що розміщені на сайті), його презентація (дизайн, «конструкція» сайту), так і його основа (комп'ютерна програма). Керуючись такою логікою, суд першої інстанції Мадриду, зокрема, роз'яснив, що веб-сторінки можуть отримувати охорону, передбачену Законом Іспанії про авторське право. У процесі розгляду було доведено, що позивач сам частково скопіював контент з іншої веб-сторінки. Хоча позивач стверджував, що не весь скопійований контент був оригінальним: схожість з'явилася через те, що контент базувався на однакових джерелах інформації. Суд відхилив цей аргумент і згодом припустив, що дизайн та презентація контенту створює різницю між двома веб-сторінками. Тому Суд дійшов висновку, що дизайн та презентація контенту є підставою віднести вебсайт до об'єктів авторського права

[48], тому це дає нам підстави для пропозиції доповнити Закон України «Про авторське право і суміжні права» таким об'єктом авторського права, як вебсайт.

Таким чином, об'єктом авторського права є лише частина контенту вебсайту, також важливою частиною контенту вебсайту є такий об'єкт цивільних прав як інформація. Цей об'єкт важливо виділяти, оскільки не будь-яка інформація може розглядатись як об'єкт авторського права. Так, відповідно до ст. 434 ЦК України, до творів, які не є об'єктами авторського права, відносяться, зокрема, повідомлення про новини дня або інші факти, що мають характер звичайної пресінформації. Відповідно до ст. 200 ЦК України, інформацією є будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді. Згідно з Листом Державного Департаменту інтелектуальної власності від 25 листопада 2004 р. № 1614/5105 «Щодо охорони прав інтелектуальної власності на вебсайт», поняття інформації включає відомості в будь-якій формі та вигляді, на будь-яких носіях (у тому числі листування, книги, помітки, ілюстрації (карти, діаграми, малюнки, схеми тощо), фотографії, голограми, кіно, відеофільми, мікрофільми, звукові записи, бази даних комп'ютерних систем або повне чи часткове відтворення їхніх елементів), пояснення осіб та будь-які інші публічно оголошені чи документовані відомості.

Інтернет-сайт, на думку Серго А. – є «сукупністю гіпертекстових документів (у вигляді html-сторінок або таких, що зберігаються в базі даних), електронних творів та програмного забезпечення, необхідного для функціонування даних інструментів» [49].

Серед визначень, які важливі для подальшої розробки наукової проблематики вебсайту, варто виокремити поняття вебсайту, запропоноване Філінович В. В., а саме "сукупність програмних та апаратних засобів, а також змістового наповнення («контенту»), які формують собою єдиний об'єкт ІВ, є розміщеними на сервері, а доступ користувачів до них можливий через онлайн-«перехід» за унікальною адресою у Інтернеті («доменне ім'я»)" [50].

Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що інтернет-сайт – це відокремлений, логічно завершений елемент мережі Інтернет, створений на основі

технології гіперпосилань, розташований на сервері (host), має унікальну адресу (url), за якою до нього може отримати доступ будь-який користувач мережі Інтернет, та у своїй основі містить Інтернет-сторінки, що мають графічний вигляд та можуть бути переглянуті за допомогою спеціальних комп'ютерних програм (браузерів) [51].

Крім того, слід зазначити, що вебсайт, якщо виходити з його чинного визначення, охоплює також і низку інших елементів. Як вже зазначалось, офіційно вебсайт визначається як сукупність програмних та апаратних засобів з унікальною адресою у мережі Інтернет разом з інформаційними ресурсами, що перебувають у розпорядженні певного суб'єкта і забезпечують доступ юридичних та фізичних осіб до цих інформаційних ресурсів та інші інформаційні послуги через мережу Інтернет. Якщо звернутися до визначення поняття «апаратні засоби», то виявиться, що у поняття вебсайту все ж таки включаються також і матеріальні елементи. Так, відповідно до словника-довідника термінів нормативно-технічної документації, апаратні засоби – це матеріальна частина обчислювальної системи, яка включає в себе електричні та електронні елементи (наприклад, прибори та схеми), електромеханічні елементи (наприклад, дисководи) і механічні елементи (наприклад, стійки) [52]. Таким чином, вебсайт слід вважати комплексним об'єктом, який включає в себе як матеріальні, так і нематеріальні елементи, тобто слід погодитись з висновком, що вебсайт можна вважати майновим комплексом.

Говорячи про права на вебсайт та його окремі складові не можна обійти стороною питання про співвідношення понять вебсайту та доменного імені, неоднозначне розуміння якого приводить до неоднозначної судової практики з питань відшкодування шкоди, заподіяної недостовірною інформацією, розміщеною на вебсайті.

Жваві дискусії були викликані Постанови Пленуму ВСУ від 27 лютого 2009 р. No 1 «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи», у якій ВСУ дійшов висновку, що належним відповідачем у разі поширення оспорюваної інформації в мережі Інтернет є автор відповідного інформаційного матеріалу та власник вебсайту. Якщо автор поширеної інформації невідомий або його особу та/чи місце проживання

(місцезнаходження) неможливо встановити, а також коли інформація є анонімною і доступ до сайту – вільним, належним відповідачем є власник вебсайту, на якому розміщено зазначений інформаційний матеріал, оскільки саме він створив технологічну можливість та умови для поширення недостовірної інформації. Далі Суд зазначав, що дані про власника вебсайту можуть бути витребувані відповідно до положень ЦПК України в адміністратора системи реєстрації та обліку доменних назв та адреси українського сегмента мережі Інтернет, таким чином прирівнюючи власника доменного імені й власника вебсайту. Зазначена позиція була активно й слушно піддана критиці, оскільки особи власника доменного імені та власника вебсайту далеко не завжди співпадають.

Дослідники убачають проблему в тому, що поняття доменного імені та вебсайту недостатньо врегульовані, тому суди намагаються самостійно розмежувати ці поняття, що має наслідком досить неоднозначну судову практику у цій сфері. На першому етапі позиція судів зводилася до того, що власником сайту є особа, на яку зареєстроване відповідне доменне ім'я. Доменне ім'я, зареєстроване у відповідному домені, використовується для позначення відповідного сайту. Для того, щоб сайт був позначений конкретним доменним ім'ям, спочатку необхідно зареєструвати доменне ім'я у відповідному домені [53].

Пізніше з'являються дещо відмінні від загальної судової практики судові рішення. Так, наприклад, особа звернулася до Мелітопольського міськрайонного суду Запорізької області з позовом про захист честі, гідності та ділової репутації і належними відповідачами вказала власника доменного імені, та ВАТ, на якому вона працює. Відповідач пояснив суду, що є власником доменного імені, однак ані він, ані ВАТ, директором якого він працює, не є власниками сайту, на якому розміщена стаття. На клопотання позивача, у національного реєстратора доменних імен були витребувані докази. У відповіді було зазначено, що реєстратор доменного імені не розміщує одноіменний вебсайт на своїх технічних майданчиках і не є власником IP-адреси. З цієї причини запитувана інформація щодо вебресурсу та IP йому невідома. Тому суд сформував позицію, що відповідач є власником доменного імені (назви сайту), але не самого ресурсу [54].

Схожим до наведеного стало рішення Трускавецького міського суду Львівської області від 22 березня 2016 р. у справі No 457/328/15 ц, який дійшов наступних висновків. Судом було встановлено у судовому засіданні, що truskavets mi.com.ua є відкритим суспільним сайтом, доступ до якого має широке коло осіб. У матеріалах справи містяться відповідь реєстратора, відповідно до якої він не має об'єктивно та не може мати даних щодо власника сайту truskavetsmi.com.ua, а володіє лише інформацією щодо власника доменного імені truskavetsmi.com.ua. Таким чином, непред'явлення вимог до безпосереднього поширювача інформації унеможливорює можливість надання оцінки діям відповідачів у взаємозв'язку із матеріалами позовної заяви [55].

Таким чином, як слушно зазначають дослідники, суди приходять до висновку, що власниками доменного імені та вебсайту можуть бути дві різні особи. Така ситуація можлива, коли власник доменного імені передає його у власність або користування іншій особі на підставі відповідного договору або ж коли воно здійснюється без належної правової підстави, про що адміністратор та реєстратор не повідомляються.

Слушним також представляється запропонований висновок про те, що якщо власник доменного імені довів, що він не розміщував певний вебсайт, а натомість повідомить суду особу, яка має права і повноваження для такого розміщення, тоді така особа і має стати відповідачем і, якщо буде доведено, нести відповідальність за зміст вебсайту [56].

Чинне легальне визначення поняття вебсайту дає підстави вважати його комплексним об'єктом, який включає в себе як матеріальні, так і нематеріальні елементи, тобто можна погодитись з висновком, що у широкому розумінні вебсайт можна вважати майновим комплексом, а отже, відчуження вебсайту означає передачу всіх видів майна, призначених для його функціонування. Однак у предметі договору з відчуження вебсайту для виключення непорозумінь вкрай бажано додатково перелічити, які саме компоненти, що входять до складу вебсайту, передаються за договором. Особливу увагу при укладенні договорів з відчуження вебсайтів слід звернути на об'єкти прав інтелектуальної власності, перевірити, кому

саме вони належать. Нарешті, слід перевірити, хто є власником доменного імені, чи передаються права на доменне ім'я разом із вебсайтом, а також передбачити в договорі порядок перереєстрації доменного імені.

На нашу думку, вебсайт слід розглядати як самостійний об'єкт права інтелектуальної власності, хоча і не передбачений чинним законодавством, але який заслуговує на належну охорону та захист від незаконних посягань. З метою привернення уваги користувачів мережі Інтернет, власники сайтів намагаються створити їх більш яскравими, оригінальними і зручними для перегляду інформації. Разом з тим власники сайтів не можуть бути застраховані від недобросовісних дій, пов'язаних із копіюванням як інформації, розміщеної на сайті, так і самого оформлення сайта і використання їх на інших вебсайтах. У листі Міністерства юстиції України від 18 грудня 2006 р. № 19-5-537 зазначено, що на законодавчому рівні чітко не встановлено, що вебсайт відноситься до комп'ютерних програм [57]. Більш повно питання віднесення вебсайта до тих чи інших об'єктів права інтелектуальної власності розкрито у листі Державного департаменту інтелектуальної власності Міністерства освіти і науки України від 22 січня 2007 р. [58].

По-перше, виходячи з того, що сайтом є певний набір текстової та графічної інформації, баз даних, аудіо- та відеоматеріалів, він може бути визнаний самостійною базою даних. По-друге, сторінка сайта має свою унікальну адресу в мережі Інтернет і є написаною за допомогою команд мови HTML своєрідною програмою, за допомогою якої здійснюється управління формуванням зображення сторінки при доступі до неї користувача, самого процесу навігації та інших завдань, поставлених перед конкретним веб-ресурсом. Якщо програма, розроблена для користування сайтом є оригінальною, відповідно до закону «Про авторське право і суміжні права» може отримати охорону і бути зареєстрованою як комп'ютерна програма. По-третє, вебсайт може бути представлений в унікальному дизайнерському виконанні, коли використовуються не готові шаблони і форми, графічні об'єкти, доступні для безкоштовного використання в самій мережі Інтернет, а здійснюється творча робота з розробки спеціальних шрифтів, створення

та підбору кольорового вирішення сайту, виконання написів та інших ефектів, створюються унікальні рішення елементів навігації по сайту. У такому випадку, вебсайт може отримати охорону як складний об'єкт авторського права. Крім того, оригінальне оформлення сайту може отримати охорону як промисловий зразок, який є об'єктом промислової власності. Таким чином, по-перше, вебсайт може підлягати охороні як складний об'єкт авторського права; по-друге, охороні можуть підлягати окремі елементи вебсайта, як комп'ютерна програма, бази даних, промисловий зразок. Таким чином, незважаючи на те, що не всі об'єкти права інтелектуальної власності, які використовуються в мережі Інтернет, виділені на законодавчому рівні як самостійні, такі об'єкти або їх окремі складові можуть отримати охорону як об'єкти авторського права або права промислової власності за умови відповідності вимогам охороноздатності, передбаченим у законодавстві [59].

Походження терміну Web-сайт (від англ. website: web - «павутиння», «мережа» и site - «місце», букв. «місце у мережі») означає сукупність документів приватної особи або організації [60]. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» вебсайт - сукупність даних, електронної (цифрової) інформації, інших об'єктів авторського права і (або) суміжних прав тощо, пов'язаних між собою і структурованих у межах адреси вебсайту і (або) облікового запису власника цього вебсайту, доступ до яких здійснюється через адресу мережі Інтернет, що може складатися з доменного імені, записів про каталоги або виклики і (або) числової адреси за Інтернет-протоколом. Відповідно до п. 1.3 Наказу Державного комітету інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України, Державного комітету зв'язку та інфоматизації України «Про затвердження Порядку інформаційного наповнення та технічного забезпечення Єдиного веб-порталу органів виконавчої влади та Порядку функціонування вебсайтів органів виконавчої влади» від 25 листопада 2002 року № 327/225 вебсайт - сукупність програмних та апаратних засобів з унікальною адресою у мережі Інтернет разом з інформаційними ресурсами, що перебувають у розпорядженні певного суб'єкта і забезпечують доступ юридичних та фізичних осіб до цих 19 інформаційних ресурсів та інші інформаційні послуги через мережу Інтернет [61]. Веб-портал - вебсайт, організований як

системне багаторівневе об'єднання різних ресурсів та сервісів для забезпечення максимальної можливості доступу до інформації та послуг. Як зазначається у статті «Intellectual Property and E-commerce: How to Take Care of Your Business' Website» Всесвітньої організації інтелектуальної власності складовими частинами Web-сайту визначаються: програмне забезпечення, у тому числі текстові HTML-коди; Web-дизайн; творчий зміст Web-сайтів - письмові матеріали, фотографії, графіка, музика і відео; бази даних; бізнес-назви, логотипи, назви продуктів, імена доменів [62]. Проте, як зазначає Є.А. Булат, така класифікація є утрудненою через неузгодженість наведених визначень з українським законодавством про інтелектуальну власність. Можна зазначити, що правова природа вебсайту має комплексний характер. Так, якщо брати до уваги тільки технічну складову вебсайту, можна вести мову про охорону його в якості комп'ютерної програми або, наприклад, бази даних. Змістовне, інформаційне наповнення сайту, у якому задіяні твори образотворчого мистецтва (картина, малюнок), музичні твори з текстом і без тексту, аудіовізуальні твори, можна розглядати як складений авторський твір. На сучасному етапі залишається проблема щодо неузгодженості у правовому регулюванні складових вебсайту, укладення угод з тими авторами, чії твори використовуються у конкретному вебсайті. Частиною веб-сайту є веб-сторінка. Визначення веб-сторінки міститься в ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» – складова частина вебсайту, що може містити дані, електронну (цифрову) інформацію, інші об'єкти авторського права і (або) суміжних прав тощо. У п. 46 Постанови Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності» від 17.10.2012 р. № 12 [63] вказано, що веб-сторінки з огляду на положення частини першої статті 5 Закону України "Про електронні 20 документи та електронний документообіг" є електронними документами, які не можуть бути доставлені в суд. Тобто у цьому документі йдеться про вебсторінки з точки зору можливості їх використанн для доведення факту порушення авторських прав, вчинених в мережі Інтернет. Прикладом порушення у даній сфері є справа про порушення майнових авторських прав на твір, розміщеного на веб-сторінці. Так, висновком експертного комп'ютерно-

технічного дослідження було встановлено використання фрагменту відомого українського мультфільму "Як козаки в футбол грали" на веб-сторінці, що належить відповідачу. В блоці "новини ПриватБанку" виявлено відео файл, який був підписаний "ПриватБанк оголошує розіграш квитків на матчі збірної України на Євро-2016". Сам по собі факт розміщення на сайті відповідача твору, тотожного об'єкту інтелектуальної власності, майнові права на який належать позивачу, свідчить про факт порушення таких прав відповідачем за умови, що останнім не подано суду доказів на підтвердження правомірності розміщення ним на своєму сайті спірного об'єкта. Відтворення останнього з іншого сайту без підтвердження правомірності його використання не може бути підставою для звільнення відповідача від відповідальності. Враховуючи наявність факту порушення банком авторських прав позивача на аудіовізуальний твір "Як козаки в футбол грали", характер вчиненого порушення, ступінь вини відповідача, надання можливості його перегляду необмеженій кількості осіб без обмеження в просторі та часі, колегія суддів апеляційного суду погодилась з висновком суду першої інстанції про обґрунтованість заявленої позивачем вимоги [64]. Отже, вищезазначене свідчить, що наразі поняття «вебсайт» потребує закріплення як окремий комплексний об'єкт авторського права в ст. 8 Закону України «Про авторське право та суміжні права». Також у законодавстві доцільно визначити складові вебсайту, особливості їх використання, регулювання договірних відносин щодо створення і використання вебсайту.

2.2 Особливості захисту вебсайту та його структурних елементів за законодавством України

Під цивільно-правовими способами захисту права інтелектуальної власності, що реалізуються, як правило, у юрисдикційній формі, розуміються закріплені законодавством матеріально-правові заходи примусового характеру, за допомогою яких здійснюється визнання та відновлення порушеного права інтелектуальної власності, а також вплив на правопорушника [65]. Загальні способи захисту цивільних прав передбачені в ст. 16 Цивільного кодексу України. Як зазначається у п.п. 38, 39 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 04.06.2010 № 5 “Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав” перераховані в статті 16 ЦК загальні способи захисту цивільних прав та інтересів поширюються на захист авторського права і (або) суміжних прав. Зазначений перелік не є вичерпним, оскільки в частині другій цієї ж статті ЦК зазначається, що суд може захистити цивільне право або інтерес іншим способом, що встановлений договором або законом. Спеціальні способи захисту передбачені статтею 432 ЦК та статтею 52 Закону № 3792-XII.

Так, відповідно до ст. 16 Цивільного кодексу України способами захисту цивільних прав та інтересів можуть бути: 1) визнання права; 2) визнання правочину недійсним; 3) припинення дії, яка порушує право; 4) відновлення становища, яке існувало до порушення; 5) примусове виконання обов'язку в натурі; 6) зміна правовідношення; 7) припинення правовідношення; 8) відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди; 9) відшкодування моральної (немайнової) шкоди; 10) визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб. Спеціальні способи захисту авторського права як різновиду прав інтелектуальної власності визначаються ст. 432 Цивільного кодексу України. Так, суд у випадках та в порядку, встановлених законом, може постановити рішення, зокрема, про: 1) застосування негайних заходів щодо запобігання порушенню права інтелектуальної власності та збереження відповідних доказів; 2) зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорт чи експорт яких здійснюється з порушенням права інтелектуальної власності; 3) вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених

або введених у цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності та знищення таких товарів; 4) вилучення з цивільного обороту матеріалів та знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності або вилучення та знищення таких матеріалів та знарядь; 5) застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності. Розмір стягнення визначається відповідно до закону з урахуванням вини особи та інших обставин, що мають істотне значення; 6) опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо такого порушення.

Усі вищезазначені способи захисту можуть застосовуватися як окремо, так і в сукупності (кілька способів захисту) при порушенні прав на нетрадиційні об'єкти авторського права, окрім двох взаємовиключних способів захисту – відшкодування шкоди і застосування разового грошового стягнення.

З юридичної точки зору вебсайт може містити елементи, які є різними об'єктами правової охорони. Цей факт зумовлює різницю в регулюванні та захисті таких елементів. Перш за все, існує комп'ютерна програма, яка дозволяє розміщувати інформацію, користуватися вебсайтом загалом і забезпечує його функціонування. Також ми можемо виділити дизайн сайту, що означає авторський склад графіки, шрифтів, структуру розміщення даних тощо. Оскільки вебсайт - це вибір певної текстової, графічної інформації та аудіо-відео інформації, яку пропонують деякі науковці розглянути це як базу даних. Таким чином, вебсайт в цілому або його окремі компоненти визначаються як права інтелектуальної власності та підлягають правовій охороні. Іноді в наукових роботах пропонується захистити окремі її компоненти як різні об'єкти права інтелектуальної власності, зокрема, комп'ютерну програму та оригінальний відбір матеріалів - як об'єкти авторського права, дизайн, реєстрацію сторінок - як промисловий зразок тощо.

Існують різні підходи до визначення елементів вебсайту в Україні. Відповідно до позиції Н. Майданик, вебсайт структурно складається з таких елементів:

- 1) дизайн;

- 2) структурне рішення; 3) програмне забезпечення;
- 4) зміст;
- 5) доменне ім'я.

Кожен з цих компонентів пропонується розглядати як окремий об'єкт з точки зору інтелектуальної власності [66].

Зеров К. пропонує виділити у змісті вебсайту такі елементи, як:

1. складений об'єкт авторського права, який доцільно розуміти як усі об'єкти авторського права, які можна використовувати безпосередньо під час перегляду вебсайту (шрифти, аудіовізуальні твори, фотографії, літературні твори, бази даних тощо);

2. інформаційний ресурс, який включає будь-яку інформацію, яка знаходиться на вебсайті, включаючи об'єкти, не захищені авторським правом (наприклад, гіперпосилання) та об'єкти, які не можуть безпосередньо використовуватися на вебсайті, але доступні для завантаження та подальшого використання в іншому середовищі;

3. частини офіційної інформації в документі HTML, що міститься в тому ж полі [67].

Ось чому лише частина вмісту вебсайту є предметом авторських прав. Також такий об'єкт цивільних прав, як інформація, є важливою частиною змісту вебсайту. Важливо виділити цей об'єкт, оскільки не вся інформація може розглядатися як об'єкт авторського права. Відповідно до ст. 434 Цивільного кодексу України (далі - ЦК України), твори, що не підпадають під авторське право, включають, зокрема, оприлюднення щоденних новин або інші факти, що мають характер звичайної інформації про пресу. Відповідно до ст. 200 ЦК України, інформація - це будь-які дані, які можуть зберігатися на фізичних носіях або відображатися в електронному вигляді. Згідно з листом Державного департаменту інтелектуальної власності від 25 листопада 2004 р. "Про захист прав інтелектуальної власності на вебсайт", визначення інформації включає дані в будь-якій формі, на будь-якому носії (на фотографіях, голограмах, фільмах, відеофільми, мікрофільми, звукозаписи, бази даних комп'ютерної системи або повне або часткове відтворення їх елементів),

пояснення (наприклад), листування, книги, етикетки, ілюстрації (карти, схеми, креслення, схеми тощо) та будь-які інші публічно оголошені або фіксовані дані.

Однак слід зазначити, що в законодавчій базі немає конкретних критеріїв, які дозволяли б розрізняти звичайну інформацію та результат творчої праці журналіста. На практиці це створює можливості для зловживань та нецільового використання інформації, яка, незважаючи на звичайну, журналіст доопрацьовується, доповнюється фактами, коментарями, власними прогнозами тощо, що надає їй творчого характеру.

Поняття плагіату пов'язане із змістовими елементами сайту, які є об'єктами авторського права. Плагіат в українській доктрині розуміється як навмисні протиправні дії, спрямовані на присвоєння авторства інші об'єкти інтелектуального та творчого права, які призводять до порушень особистих немайнових прав та прав інтелектуальної власності творців, прав та інтересів користувачів прав інтелектуальної власності та інтересів держави. Плагіат вмісту вебсайту - це використання чужого тексту, фотографій, відео тощо (контенту), опублікованих без згоди їх автора чи власника, або без повного активного гіперпосилання на джерело, встановлене на кожній вебсторінці з використанням вмісту інших людей.

Плагіатом вмісту вебсайту можна вважати будь-яке дослівне відтворення тексту іншого автора в обсязі понад 15 слів або 100 символів, які не виконані або виконані неналежно (не вказано автором, вказано іншим автором, іншим сайтом) за допомогою активного гіперпосилання; будь-яке відтворення відео іншого автора більше 15 секунд, не виконане або виконане неналежним чином (не вказано автором, вказане іншим автором, іншим сайтом) за допомогою активного гіперпосилання. Парафраза (з грецької - Paraphrasis) - це невеликий плагіат вмісту вебсайту, який оприлюднюється як презентація чийогось текстового сайту із заміною слів та виразів, але не змінюючи значення змісту запозиченого тексту.

Для плагіату вмісту вебсайтів в Україні встановлено адміністративну і навіть кримінальну, а не лише цивільну, відповідальність.

Відповідно до ст. 512 Кодексу про адміністративні правопорушення України, незаконне використання об'єкта авторського права, привласнення авторства

(плагіат) на такий об'єкт або інше навмисне порушення прав на об'єкт інтелектуальної власності, що охороняється законом, тягне за собою накладення штрафу від десяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання та матеріалів, які призначені для її виготовлення.

Є відділ інспекторів інтелектуальної власності у складі Державного департаменту інтелектуальної власності. У разі виявлення ознак адміністративного правопорушення, передбачених цією статтею, державний інспектор з питань інтелектуальної власності має право скласти протокол про адміністративне правопорушення та подати його на розгляд до суду, відповідно до пункту 3 пункту 9 Положення про Державну інспекцію інтелектуальної власності, затверджене Кабінетом Міністрів України 17 травня 2002 року.

Кримінальна відповідальність за порушення авторських та суміжних прав передбачена ст. 176 КК України: незаконне відтворення, розповсюдження наукових праць, літератури та мистецтва ... або інше навмисне порушення авторського права та суміжних прав, якщо воно спричинило матеріальну шкоду в значній сумі, карається штрафом від двохсот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними праця на строк до двох років або позбавлення волі на той самий строк з конфіскацією та знищенням усіх зразків наукових робіт, фізичних носіїв з комп'ютерним програмним забезпеченням, базами даних, виставами, фонограмами, трансляціями та обладнанням та матеріалами, призначеними для їх виготовлення.

Ті ж дії, якщо вчинені повторно або групою осіб за попередньою змовою або значною мірою заподіяли матеріальну шкоду, караються штрафом від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами за терміном до двох років або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років із конфіскацією та знищенням усіх примірників творів, фізичних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виступів, фонограм, відеограм, трансляційних програм та інструментів та матеріалів, які були спеціально використані для їх виробництва.

Технічні заходи захисту рекомендується застосовувати на додаток до правових, щоб забезпечити правовий захист вмісту вебсайтів, що є предметом авторського права. Серед найбільш часто використовуваних інструментів, які рекомендують використовувати правовласники для запобігання порушенням їх прав, можна виділити наступні:

1) реєстрація робіт в електронному вккладнику у перед розміщенням у мережі. Насправді, у разі виникнення суперечок це допоможе довести пріоритетність передачі роботи власнику прав перед іншими власниками сайтів, які також розмістили ту саму роботу;

2) друк статті на паперовому носії перед розміщенням в Інтернеті;

3) програмно-технічний захист, який забезпечує доступ до тексту, перегляд фотографічних робіт, але унеможлиблює їх копіювання та збереження на інших носіях;

4) розміщення на сайті лише фрагментів творів безкоштовно з урахуванням можливості отримання повної версії після оплати;

5) використання технологій розміщення інформації, прихованої від сторонніх осіб, що в цілому не змінює зовнішнього вигляду змісту та дизайну сторінки.

Важливо створити умови для запобігання порушенням прав інтелектуальної власності навіть за допомогою ретельної системи захисту. Серед заходів, спрямованих на запобігання порушенню прав інтелектуальної власності, в Рекомендаціях для Інтернет-провайдерів, постачальників контенту та користувачів мереж спільного доступу до файлів та інших веб-служб щодо законного використання авторських та суміжних прав в Інтернеті, розроблених державою Департаменту інтелектуальної власності Міністерства освіти і науки України, зазначено, зокрема:

1) створення власниками прав публічно доступних баз даних для користувачів, які б містили інформацію про об'єкти авторського права та суміжні права та умови їх законного використання;

2) створення власниками прав зручних онлайн-ліцензійних схем для постачальників контенту, реалізація яких також сприяє постачальникам послуг Інтернет;

3) доцільність включення до договорів, які укладаються інтернет-провайдерами, розділу "Використання об'єктів авторського права та суміжних прав в Інтернеті", в якому слід визначати умови використання об'єктів авторського права та суміжних прав;

4) визначення в договорі про надання послуг доступу до Інтернету, відповідальність користувачів за нецільове використання об'єктів авторського права та суміжних прав відповідно до чинного законодавства України.

Підтримуючи цей висновок, ми можемо зазначити наступне: один і той же вебсайт може бути розміщений на кількох доменних іменах або взагалі не використовувати доменні імена, коли доступ здійснюється безпосередньо через IP-адресу або переглядається у віртуальному середовищі або як збережена копія.

Існує чітка позиція щодо необхідності кваліфікації доменних імен як окремих об'єктів у сучасній світовій практиці. Доменні імена досить активно циркулюють у цивільній сфері, все частіше стають об'єктами угод, їх вартість іноді сягає сотень тисяч доларів. Світова юриспруденція переживає позицію визнання доменного імені як типу власності і, відповідно, об'єкта права власності. Такий підхід відображений у позиції Європейського суду з прав людини (далі - ЄСПЛ). У справі *Raeffgen GmbH проти Німеччини* ЄСПЛ дійшов таких висновків [68].

Відповідно до ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції про захист прав людини та основних свобод, кожна особа має право вільно користуватися своєю власністю та розпоряджатися нею; ніхто не може бути позбавлений власності, крім інтересів суспільства та за умов, передбачених законом та загальними принципами міжнародного права. Як зазначає ЄСПЛ, теорія "власності", відображена у ст. 1 Протоколу № 1, "має незалежне значення, яке не обмежується володінням лише матеріальними речами і не залежить від формальної класифікації у національному законодавстві. Інші конкретні права та інтереси, що створюють власність, також можуть розглядатися як "права власності" та як "майнові об'єкти" для цілей цієї

статті". Для того, щоб визначити, чи є об'єкт права власності, необхідно встановити, чи впливають на його використання фінансові інтереси та чи існує економічна цінність такого об'єкта. Враховуючи це, ЄСПЛ приписував об'єкти власності (ліцензії) об'єкти інтелектуальної власності та ліцензії.

Відповідність таких висновків підтверджується також українською концепцією прав інтелектуальної власності. Визначаючи взаємозв'язок прав власності та прав інтелектуальної власності, ст. 419 ЦК України насправді розглядає їх як категорії одного роду. Так, згідно з українською концепцією, право інтелектуальної власності розглядається як певний «сурогат» права власності на конкретний об'єкт - результати інтелектуальної, творчої діяльності, що виступає як право власності. Відповідно до ст. 419 ЦК України право інтелектуальної власності та право власності на річ існують як самостійні правові категорії через наявність таких відмінностей, як:

- 1) результат інтелектуальної діяльності може бути визнаний об'єктом права інтелектуальної власності лише відповідно до вимог закону;
- 2) існування права інтелектуальної власності, хоча і є абсолютним, обмежується певним періодом.

Оскільки право інтелектуальної власності та право власності на річ є незалежними, передача кожного з цих прав є незалежним юридичним фактом, який породжує, змінює, припиняє самостійні правовідносини. Як результат, передача права власності на річ не означає передачу прав інтелектуальної власності, і навпаки. Відповідно до сучасної української концепції в цій галузі право інтелектуальної власності розглядається як особливий вид права власності, а речові права на конкретний об'єкт - результати інтелектуальної, творчої діяльності.

Враховуючи підхід ЄСПЛ, для визначення того, чи є доменне ім'я об'єктом прав власності, необхідно встановити, чи впливають на його використання фінансові інтереси та чи існує економічна цінність такого об'єкта. Власник доменного імені має право самостійно визначати, як ним користуватися (розміщувати рекламу, сайт про послуги та / або товари, робити доступ до платних або безкоштовних, може передавати доменне ім'я в оренду, продавати його тощо.). Тому виключне право на

використання доменного імені має економічну цінність і є майновим правом у значенні ст. 1 Протокол № 1 до Конвенції про захист прав людини та основних свобод.

Заборона на використання та розпорядження доменними іменами, що не тягне за собою передачу прав заявника за його договорами з реєстратором, - це контроль за використанням майна у розумінні § 2. 1 Протокол №1. Такі заходи, як конфіскація (у тому числі внаслідок злочину) та знищення майна, хоча тягне за собою позбавлення цього майна, спрямовані на недопущення подальшого розпорядження об'єктами, використання яких було визнано незаконним та забезпечення виконання заборони в висновок ЄСПЛ. Заборона на використання та розпорядження доменними іменами певною особою сприяє захисту загального законного інтересу щодо підтримання функціонуючої системи захисту торговельних марок та / або інших позначень, оскільки спрямована на запобігання незаконному використанню третіми особами про відмінні здібності та репутацію захищених символів та імен, які завдають шкоди їх власникам. Цей висновок ЄСПЛ, ймовірно, ґрунтується на історично сформованій думці, що право власності як прояв свободи людини не може бути повністю необмеженим, а норма права, яка регулює соціальне співіснування, може встановити певні межі абсолютної свободи власника, накладаючи на власність "деякі" обмеження та суспільний інтерес "або" інтереси приватних осіб " [69].

Тому вебсайт та доменне ім'я слід розглядати як окремі об'єкти цивільних прав. Щодо вебсайту в українському законодавстві та доктрині, існує позиція необхідності його кваліфікації як об'єкта прав інтелектуальної власності. Деякі вчені схильні вважати, що доменні імена також слід розглядати як об'єкти прав інтелектуальної власності. Вони посилаються на той факт, що вибір позначення для реєстрації доменного імені можна вважати результатом інтелектуальної діяльності, оскільки вибір добре запам'ятованого доменного імені легко повторити і спричиняє правильні асоціації досить нетривіальне завдання. Тому людина, відповідно до свого інтелектуального розвитку, вмінь та навичок, вигадує позначення та реєструє його як доменне ім'я.

Неоднозначне розуміння та змішування понять вебсайту та доменного імені призводить до неоднозначного судового розгляду щодо збитків, спричинених недостовірною інформацією, розміщеною на вебсайті.

Оскільки поняття доменного імені та вебсайту недостатньо регулюється законодавством, суди намагаються розмежувати ці поняття незалежно, що призводить до досить неоднозначної судової практики в цій галузі. На першому етапі судді припустили, що власником вебсайту є особа, яка зареєструвала доменне ім'я. Ім'я домену, зареєстроване у відповідному домені, використовується для позначення відповідного вебсайту. Для того, щоб вебсайт був визначений певним доменним іменем, спочатку потрібно зареєструвати доменне ім'я у відповідному домені.

Останнім часом з'явилися різні рішення суду. Наприклад, особа звернулася до Мелітопольського міськрайонного суду Запорізької області з позовом про захист честі, гідності та ділової репутації та вказала як належних відповідачів власника доменного імені та відкритого акціонерного товариства, де вона працювала. Відповідач пояснив суду, що у нього є доменне ім'я, але ні він, ні акціонерне товариство, де він працював директором, не були власниками вебсайту, на якому розміщена стаття. Національному реєстратору доменних імен було запропоновано надати докази на клопотання позивача. У відповіді вказувалося, що реєстратор доменних імен не розміщував згаданий вебсайт на своїх технічних ресурсах та не має IP-адреси. З цієї причини запитувана інформація про вебресурс та IP була йому невідома. Тому суд сформував позицію, що відповідач був власником доменного імені (назва вебсайту), але не самого ресурсу.

Рішення Трускавецького міського суду Львівської області від 22 березня 2016 року у справі № 457/328/15-ц було аналогічним попередньому. Під час слухань суд визнав, що truskavets-mi.com.ua - це відкритий публічний сайт, доступний широкому колу людей. Матеріали справи містять відповідь реєстратора, згідно з якою він не може мати інформацію про власника сайту truskavets-mi.com.ua, але має лише інформацію про власника доменного імені truskavets- mi.com.ua . На підставі цього суд дійшов висновку, що нерозголошення позовів до прямого розповсюджувача

інформації унеможлиблює оцінку дій відповідачів стосовно матеріалів позовної заяви.

Таким чином, суди приходять до висновку, що власниками доменного імені та вебсайту можуть бути дві різні люди. Така ситуація можлива, коли власник доменного імені передає його іншій особі для використання на підставі відповідної угоди, про яку адміністратор та реєстратор не повідомляються.

В контексті подальшого розкриття проблематики охорони прав на доменні імена, слід навести думку Ю. В. Носіка, який виділяє два аспекти у доменних спорах: перший, коли доменне ім'я є об'єктом спору (в таких випадках вчений узагальнює практику формулювання позовних вимог до вимог «заборонити використовувати домен, відновити адміністративний контакт, вжити заходів щодо передачі доменних імен та ін.») та коли об'єктом спору виступають права на інші об'єкти права інтелектуальної власності, а їхнє використання в доменному імені є формою порушення. [70, с. 311] Основу всієї судової практики, пов'язаної з доменними іменами складають справи з другої категорії, оскільки, як вже зазначалось, підхід законодавця полягає в охороні прав виключно на доменне ім'я, що містить інший об'єкт права інтелектуальної власності (знаки для товарів та послуг, комерційне найменування, об'єкти авторського права), зважаючи на невизнання його самостійним об'єктом. Зважаючи на це, до переліку проблем можна додати відсутність визначення кіберсквотингу на законодавчому рівні, оскільки саме таким терміном в світовій практиці прийнято окреслювати описані вище форми порушень законодавства у сфері інтелектуальної власності, а також відсутність закріпленої відповідальності за таке діяння.

Деякі дослідники вважають негативним явищем для охорони прав на доменні імена транснаціональний характер функціонування системи DNS [71, с. 199], оскільки, як влучно відзначає В. В. Тімченко, мережа Інтернет є «наднаціональною комерційною мережею», тому її діяльність не контролюється державою. [72] Розвиваючи цю думку О. М. Волощенко наголошує на тому, що національні організації всередині держави, створюючи правила відповідних доменів, не створюють акту, що володіє силою закону [73, с. 67]. Деякі науковці взагалі

наголошують на необхідності впровадити ведення окремого обліку доменних імен, зареєстрованих в національній доменній зоні [74, с. 89]. Вважаємо слушним на противагу цьому аргументу зазначити, що фактичні умови та Інтернет-технології змінюються майже щодня, і законодавець, хоч і намагається не відставати [75, с. 21], суто теоретично не в змозі вчасно врегулювати всі тонкощі цієї сфери. Тому переконані, що мова має йти не про тотальне регулювання сфери відносин в мережі Інтернет законом, що завадило б нормальному функціонуванню цивільного обороту, а, натомість, про врегулювання ключових загальних питань спеціальним актом, що в відсильній формі передбачав би регулювання зазначеної сфери локальними нормами, що значно частіше проходять процедуру актуалізації.

З описаної вище логічно випливає наступна проблема охорони прав на доменні імена, що полягає в неврегульованість статусу Правил національного домену .UA (Регламенту публічного домену та Регламенту особливостей реєстрації приватних доменних імен другого рівня в домені .UA). Судова практика є неузгодженою та іноді йде шляхом визнання цього документу частиною договору про делегування та адміністрування доменних імен в домені .UA (наприклад Рішення Господарського суду м. Києва від 04.10.2011 року № 20/296) або ж визнання зазначеного акту правовим звичаєм (наприклад Постановою Київського апеляційного Господарського суду від 21 січня 2009 року у Справі № 12/82 та Рішенням Господарського суду м. Києва у справі 910-20983-15 від 10.03.2016 Правила домену .UA визнано правовим звичаєм, передбаченим ст. 7 ЦК України) [76] [77] [78].

Можна також вказати на серйозний недолік описаних вище Правил (Регламенту особливостей реєстрації приватних доменних імен другого рівня в домені .UA), що полягає в обмеженні переліку суб'єктів, що мають можливість зареєструвати домен другого рівня лише власниками свідоцтв на знаки для товарів та послуг («доменні імена делегуються виключно у разі, якщо відповідне доменне ім'я повністю, або його компонент другого рівня (до знака ".", але не включаючи цей знак), за написанням співпадає із Знаком, права на використання якого на території України належать відповідному реєстранту) [79]. Такі вимоги можна пояснити бажанням розробників звузити простір діяльності кіберсквотерів, однак таке регулювання

суттєво порушує права осіб, що не планують отримувати охоронні документи, а також є непослідовною в контексті непоширення подібних обмежень на домени нижчих рівнів.

До переліку проблем можна також віднести відсутність можливості оспорити реєстрацію однойменного домену особою, на ім'я яких зареєстровано кваліфіковане зазначення походження товарів. Регламент публічного домену та Закон України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» не передбачають можливості скасування реєстрації домену, що збігається з географічним найменуванням. Зазначена прогалина підлягає негайному усуненню, оскільки на практиці суди відмовлятимуть у захисті прав з мотивів відсутності суб'єктивного цивільного права як підстави для захисту [80].

Також велику проблему на практиці виявляється встановлення особи порушника прав на доменне ім'я. З'ясувати особу власника сайту можна, встановивши власника його IP-адреси, а це, своєю чергою, дозволить визначити хост-провайдера, на сервері якого і розміщений сайт порушника. Після цього можна через суд або іншим чином витребувати дані про особу, з якою хост-провайдер уклав відповідний договір, і майже безпомилково встановити особу власника сайту. Однак поширеними є випадки, коли власник спірного домену не реагує на звернення, а інформація про його особу не відповідає дійсності в силу застосування технології проху (проксі). Завадити такому сценарію неможливо, зважаючи на принцип анонімності в Інтернеті, закріплений у Декларації про свободу комунікацій в Інтернеті, прийнятій Комітетом міністрів Ради Європи 28 травня 2003 року.

Ще однією проблемою, що впливає з доменних спорів є проблема залучення адміністратора публічного домену .UA та пред'явлення до нього позовних вимог. Так, у справі про захист ТМ "Fujikura" суд відмовив зобов'язати адміністратора скасувати делегування домену та внести зміни в реєстраційну базу домену UA, оскільки, по-перше, ТОВ "Хостмастер" не наділене повноваженнями приймати рішення про скасування домену та, по-друге, такий спосіб захисту не передбачений законодавством [81]. Як вбачається зі специфіки управління національним доменом, доцільним є залучати в процес саме реєстратора спірного доменного імені.

На практиці визнається й наявність певних проблем, пов'язаних з недостатнім розумінням законодавцем специфіки мережі Інтернет, та проблеми правозастосування, пов'язані з недостатньою комп'ютерною грамотністю суддів [82, с. 57], що призводить до ухвалення суперечливих рішень.

Ще одним проблемним питанням, зважаючи на досить неоднозначну практику розгляду судами доменних спорів, є вибір належного способу захисту та способів забезпечення позову. Незважаючи на те, що ст. 16 ЦК України не містить жодних способів захисту прав на доменне ім'я, Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод у Статті 13 передбачене право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі. Крім того, аналізуючи положення ст. ст. 16 та 432 ЦК України Л.Л. Тарасенко приходять до висновку про можливість застосування передбачених цими статтями загальних (визнання права на домен, зокрема; визнання правочину недійсним (щодо відчуження прав на домен від реєстранта іншій особі); припинення дії, яка порушує право (в тому числі припинення використання відповідачем позначення у доменному імені); відшкодування збитків; відшкодування моральної шкоди та шкоди діловій репутації) та спеціальних (вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених у цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності; опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності) способів захисту. [83, с. 101]

В практичній площині вирішення цього питання можна проілюструвати Рішенням апеляційного суду м. Києва від 14 березня 2016 № 753-10219-15-ц, в якому зазначено, що «оскільки діючим законодавством України не передбачено який саме спосіб захисту має бути застосований в справі про порушення прав інтелектуальної власності на торговельну марку в доменному імені, колегія суддів вважає, що необхідно застосувати принцип найбільш справедливого та ефективного способу захисту, а саме переделегування доменного імені» [84]. Також доволі показовим є Рішення Солом'янського районного суду м. Києва від 09.10.15 у справі № 2-4642-15 760-9904-15-ц, в якій застосування такого способу переделегування на противагу видаленню доречно мотивується «усуненням можливості повторної

реєстрації на ім'я колишнього власника/реєстранта будь-яким уповноваженим реєстратором в Україні» [85].

Подальший аналіз практики показує, що в різних випадках суди як задовольняють вимоги, так і відмовляють в їхньому задоволенні, мотивуючи це застосуванням неналежного способу захисту, незважаючи на ідентичність заявлених вимог в деяких справах. Вважаємо доцільним навести перелік різних формулювань позовних вимог, скомпонований О. В. Піхурець на підставі частоти та успішності їхнього використання в українській судовій практиці: заборонити використання доменних імен шляхом їх адміністрування, в зв'язку з порушенням виключних прав на торговельні марки; заборонити використання торговельної марки в доменному імені і передделегувати домен на користь правоволодільця марки; визнати адміністрування домену з використанням торговельної марки порушенням виключних прав правоволодільця даної марки, актом недобросовісної конкуренції і зловживанням правом і заборонити використовувати торговельну марку в домені; відмінити делегування (передачу) доменного імені, що було здійснено з порушення законодавства України; визнати використання спірного домену, схожого до ступеня змішування із зареєстрованою торговельною маркою, як перешкоду у реалізації правоволодільцем марки дій щодо самостійної реєстрації такого домену; визнати використання домену, схожого до ступеня змішування із зареєстрованою торговельною маркою неправомірним і таким, що вводить в оману споживачів. [86, с. 185] Цей перелік можна доповнити іншими прикладами з практики, пов'язаної із вибором судом заходів забезпечення позову, зокрема Постановою Вищого Господарського Суду України 20.03.2007 у Справі N20/590 в якій питання щодо вжиття заходів забезпечення позову вирішуються шляхом «заборони вчиняти будь-які дії, пов'язані з делегуванням, передделегуванням, передачею прав на спірні доменні імена» [87] та Ухвала Святошинського районного суду м. Києва від 10 лютого 2017 у справі № 759-1144-17, з якої випливає, що суд може також заборонити вчиняти інші дії щодо внесення змін до бази Whois стосовно будь-яких даних, у тому числі стосовно особи реєстранта та реєстратора доменного імені [88].

До проблем також можна віднести фактичну безальтернативність у виборі шляхів захисту прав на доменні імена в адміністративному порядку в силу низької ефективності та оперативності позасудових способів. Кодексом України про адміністративні правопорушення передбачено стягнення за ст. 51² «Порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності» та ст. 164³ «Недобросовісна конкуренція», що можуть накладатись Антимонопольним Комітетом України. Так, Рішення адміністративної колегії Київського обласного територіального відділення Антимонопольного Комітету України у справі № 975/33-р-02-05-16 із зазначених підстав прийняло рішення про вилучення спірних об'єктів права інтелектуальної власності з доменного імені сайту та накладення штрафу [89], однак розгляд справи був набагато тривалішим ніж судовий, в силу необхідності проведення опитування споживачів. Захист в кримінальному порядку можливий за статтею 229 КК України лише за умови доведення нанесення значної шкоди власнику торговельної марки. Якщо особу порушника (реєстранта спірного доменного імені) було встановлено, можна спробувати припинити правопорушення в позаюрисдикційному порядку, тобто шляхом врегулювання конфлікту з допомогою засобів медіації або третейського суду. Як свідчить практика, для припинення порушення прав, досить надіслати претензію електронною поштою, втім шанси на швидке та успішне відновлення порушених прав в такому випадку досить низькі та повністю залежать від дискреції порушника, що зазвичай свідомо діє недобросовісно.

Значним негативним явищем в контексті здійснення та захисту прав на доменні імена є внутрішні системні проблеми, пов'язані зі стабільністю здійснення повноважень адміністратора публічного домену .UA. З моменту свого започаткування в 1992 році домен .UA змінив кількох адміністраторів, а весь зазначений процес супроводжувався конфліктами зацікавлених осіб в пресі, неузгодженістю внутрішнього законодавства (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 липня 2003 р. N 447-р) та реальними домовленостями з ICANN, звинуваченнями у шахрайстві Об'єднанням Підприємств «Український мережевий інформаційний центр» керівництва ТОВ «Хостмастер» та дублюванням внутрішніх актів (йдеться про протиставлення Правил домену .UA та Регламенту публічного

домену). Подібна хаотичність безперечно не сприяє розвитку ринку доменних імен та призводить до панування атмосфери невизначеності і послаблення дисципліни в контексті дотримання принципу законності.

Нарешті варто згадати також думку І. Л. Полуєктова, який розкриває іншу сторону проблематики охорони прав на доменні імена, що полягає в зловживанні своїм правом (ст. 13 ЦК України) власниками об'єктів права інтелектуальної власності. Такі зловживання вчений вбачає в наступному: коли власник прав на торговельну марку реєструє доменне ім'я на себе, але при цьому обмежує права на реєстрацію такого доменного імені іншого законного власника прав на тотожну (або схожу) торговельну марку, яка зареєстрована за іншими класами товарів і послуг; коли власник прав на один об'єкт інтелектуальної власності реєструє доменне ім'я на себе, але при цьому обмежує права іншого законного власника прав інтелектуальної власності, який має зареєстровані права на інший об'єкт; «зворотне захоплення» (зворотній кіберсквотинг), коли з метою отримання прав на доменне ім'я, яке є відомим або має певну цінність, недобросовісна особа, зловживаючи правом, спочатку реєструє на своє ім'я торговельну марку, а згодом подає позов до власника доменного імені про заборону використання останнього та переделегування прав на нього [90]. Слід погодитись, що такі ситуації дійсно є поширеними на практиці і тягар доведення добросовісності використання в такому випадку фактично лежить на стороні, чиї права порушено.

Таким чином, на підставі проведеного аналізу особливостей та проблем правової охорони доменних імен, як елементу вебсайту, можна зазначити наступне:

- а) відносини у сфері охорони доменних імен є відносно новим предметом національного та міжнародного законодавчого регулювання;
- б) недержавний характер адміністрування системи доменних імен значною мірою визначає особливості її функціонування;
- в) доменне ім'я є єдиним нетрадиційним засобом індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів та послуг, що має законодавче визначення;
- г) існує кілька підходів до визначення сутності доменного імені: як самостійний засіб індивідуалізації, як засіб адресації ресурсів в мережі

Інтернет, що водночас є способом використання інших засобів індивідуалізації, як особливий вид майна, як особливий об'єкт в сфері інформаційного права;

д) існує поширена практика використання доменних імен як первинних засобів індивідуалізації, похідними від яких є комерційні найменування та знаки для товарів та послуг;

е) за сукупністю ознак та зважаючи на спосіб використання в сучасних умовах доменне ім'я є самостійним об'єктом права інтелектуальної власності та засобом індивідуалізації;

є) доменне ім'я та IP-адреса не є тотожними та співвідносяться за аналогією з комерційним найменуванням та ідентифікаційним кодом юридичної особи;

ж) в Україні існує чимало проблем, пов'язаних з охороною прав на доменні імена, серед яких можна виділити:

- 1) відсутність на законодавчому рівні визначення доменних імен як об'єктів права інтелектуальної власності;
- 2) транснаціональний та позадержавний характер функціонування системи DNS;
- 3) неврегульованість статусу Правил національного домену
- 4) складність у встановленні особи порушника прав на доменне ім'я;
- 5) слабе розуміння законодавцем специфіки мережі Інтернет;
- 6) недостатньою комп'ютерною грамотністю суддів;
- 7) неврегульованість питання щодо участі адміністратора та реєстратора в судовому процесі;
- 8) відсутність можливості оскаржити реєстрацію однойменного домену особою, на ім'я якої зареєстровано кваліфіковане зазначення походження товарів;
- 9) внутрішні системні проблеми, пов'язані зі конфліктами щодо здійснення повноважень адміністратора публічного домену .UA;
- 10) відсутність визначення кіберсквотингу на законодавчому рівні та відповідальності за кіберсквотинг;

- 11) низька ефективність регулювання позасудових способів захисту прав на доменні імена;
- 12) неврегульованість законодавства щодо протидії зловживанню правами власниками об'єктів права інтелектуальної власності;
- 13) обмеження переліку суб'єктів, що мають можливість зареєструвати домен другого рівня у зоні .UA лише власниками свідоцтв на знаки для товарів та послуг;
- 14) неоднозначна судова практика розгляду і вирішення спорів у сфері правової охорони доменних імен в силу відсутності положень в законодавстві щодо належного способу захисту та способів забезпечення позову в доменних спорах.

Висновки до розділу 2

Чинне законодавче визначення поняття вебсайту дає підстави розглядати його як складний об'єкт, що включає різні об'єкти права інтелектуальної власності, а також такий окремий об'єкт цивільних прав, як інформація. Відповідно до цього, кожен із цих об'єктів має свій правовий режим. Однак вебсайт в цілому також може бути окремим об'єктом цивільних відносин, підлягати правовій охороні як окремий об'єкт, стати об'єктом правочинів тощо. Доменне ім'я є незалежним об'єктом і у випадку відчуження вебсайту може передаватися як частина вебсайту лише за згодою сторін і не може розглядатися як компонент вебсайту за замовчуванням. Змішування понять вебсайту та доменного імені призводить до непорозумінь, зокрема, при виявленні осіб, відповідальних за розміщення недостовірної інформації на вебсайті.

У предметі договору про відчуження вебсайту для виключення непорозумінь вкрай бажано вичерпно перерахувати, які компоненти, що входять до вебсайту, передаються за договором. Ми повинні звертати увагу на об'єкти права

інтелектуальної власності при укладанні угод про відчуження вебсайтів, щоб перевірити, кому вони належать і чи можуть бути передані права покупцеві. Нарешті, слід перевірити, хто є власником доменного імені, або передати права на доменне ім'я разом із вебсайтом, а також передбачити в договорі порядок перереєстрації доменного імені.

Конкретизація способів захисту цивільних прав і прав інтелектуальної власності щодо захисту авторських прав здійснена в нормах ст. 52 Закону України “Про авторське право і суміжні права”. Зокрема, в цій статті визначено розмір компенсації за порушення авторських прав – від 10 до 50 000 мінімальних заробітних плат і умови її виплати – обсяг порушення наміри порушника. Разом з цим, в законодавстві потребують подальшої конкретизації правила застосування окремих способів захисту авторських прав, в тому числі на нетрадиційні об'єкти авторських прав. Так, доцільно:

- визначити правила вибору засобу масової інформації при реалізації способу захисту, пов'язаного із опублікуванням в засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності;

- закріпити критерії визначення розміру відшкодування моральної шкоди, заподіяної порушенням особистих немайнових і майнових прав на твір;

- чітко встановити значення вини поряшника як умови для застосування разового грошового стягнення (компенсації) за неправомірне використання об'єктів авторських прав;

- конкретизувати поняття “переважно” як умову вилучення з цивільного обороту матеріалів та знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням авторських прав.

РОЗДІЛ 3.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

3.1 Зарубіжний досвід охорони сайтів як інтелектуальної власності в мережі Інтернет

Як вже неодноразово було зазначено, в Україні продовжує тривати активна законодавча діяльність, направлена на розвиток та удосконалення охорони інтелектуальної власності в мережі Інтернет, однак, незважаючи на цей масштабний процес, кількість правопорушень у зазначеній сфері все одно зростає. Ця обставина значно ускладнює і проблему захисту вебсайтів як окремих об'єктів інтелектуальної власності. Тому теоретичне дослідження більшості питань у сфері інтелектуальної власності в мережі Інтернет, у тому числі питання щодо захисту вебсайтів як окремих об'єктів інтелектуальної власності від порушень, необхідне з урахуванням зарубіжного досвіду вирішення подібних проблем.

Варто відзначити, що проблема охорони вебсайтів як окремих об'єктів інтелектуальної власності стосується більш глобальної проблеми захисту інтелектуальної власності в мережі Інтернет. Вирішення питання захисту прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет унеможливило б виникнення питань щодо захисту таких окремих специфічних об'єктів інтелектуальної власності, як вебсайт. Із цих міркувань пропонуємо розглянути досвід зарубіжних країн щодо врегулювання вищезазначеного питання.

Франція була першою країною, яка оголосила боротьбу з піратством в мережі Інтернет, шляхом прийняття Закону «Про три кроки», який був розроблений за ініціативою президента Франції Ніколя Саркозі і вступив у дію з 1 жовтня 2010 року [91].

Завдяки цьому влада Франції отримала право на повне прослуховування трафіку, а також на сповіщення по електронній пошті тих, хто активно викачує з

мережі піратські програми та мультимедійний контент у файлообмінних мережах. Закон передбачив, що «пірати», які ігнорують попередження електронною поштою, втрачають доступ до мережі терміном на рік, крім того в ряді випадків передбачений штраф до 300 тис євро або навіть тюремне ув'язнення. Закон також зобов'язав місцевих інтернет-провайдерів перехоплювати і передавати владі дані про людей, які займаються розповсюдженням піратських матеріалів.

Щодо цих осіб в подальшому порушуються кримінальні справи. У звичайних користувачів є дві спроби на скачку захищеного копірайтом контенту, після кожної з яких провайдер буде повідомляти їх про порушення, на третій раз попереджень не буде, відразу піде блокування облікового запису на рік, дана процедура є досить затратною, так французькі експерти підрахували, що відстеження у пірингових мережах буде коштувати державі 400 тис євро на рік.

Ефективність дії даного закону проявилася лише в середині країни, але не за її межами, так, наприклад, три найбільші французькі видавництва (Gallimard, Flammarion і Albin Michel) подали позов до суду на корпорацію Google за неправомірну публікацію відсканованих версій їх книг з вимогою сплатити 9 800 000 євро.

Корпорація Google подала зустрічний позов, так як вважала, що діяльність Google Books не суперечила французьким і міжнародним законам з охорони авторського права, більше того, ці дії сприяли збільшенню не тільки читацької аудиторії, але і прибутку самих видавництв та авторів.

У Німеччині система «трьох попереджень» працює досить успішно і дієво про що свідчить статистика за минулий рік з 650 користувачів, попереджених наглядовою організацією про порушення, лише 44 наважилися повторно завантажити піратський контент. І все ж щодо 60 осіб було вжито заходи судового реагування. Долю таких «рецидивістів» вирішував суд – офіційна «норма» вироку за такі порушення – до місяця позбавлення доступу в Інтернет або штраф у розмірі 1 500 євро [92].

У процесі вдосконалення законодавства про авторські права в США був розроблений нормативно-правовий акт, спрямований на протидію піратству і

захисту прав в Інтернеті, що викликало різке невдоволення компаній, завдяки яким сьогодні існує і розвивається Всесвітня мережа.

Основний постулат Stop Online Piracy Act – SOPA: порушення авторських прав є важким злочином, а, значить, і боротися з ним потрібно відповідно. Якщо Stop Online Piracy Act буде прийнято, то компанії, що володіють авторськими правами, отримають безпрецедентне право на цензуру сайтів, запідозрених у піратстві. Правовласники зможуть блокувати «нехороші» сайти і web-сторінки, забороняючи їх появу в пошукових системах, блокувати домени і накладати арешт на фінансові кошти компаній, які володіють ними.

Одним з діючих на даний час засобів забезпечення інформаційних прав і свобод людини в США є стягнення штрафних санкцій. Якщо має місце навмисне і зловмисне привласнення, суд може винести рішення про стягнення збитків з відповідача в порядку покарання (штрафних санкцій) у сумі, яка не перевищує подвійного розміру відшкодування (до 500 тис доларів або до 5 млн доларів, якщо відповідачем є організація). Якщо злочин навмисний і відбувається в інтересах іноземної держави, то максимальний термін ув'язнення може скласти 15 років, а штраф – 10 млн доларів. Однак покарання за інформаційні злочини в різних штатах відрізняються. У виключних випадках замість відшкодування збитків може запроваджуватись примусовий продаж ліцензій або відрахування від прибутку як відшкодування збитків.

Цікавим видається той факт, що майже не викликає питання, які дії порушують права інтелектуальної власності в Інтернеті. Нинішній стан правової культури у суспільстві і активна антиплагіатна пропаганда надали чіткого розуміння, що розміщення об'єкта авторського права на вебсайті без згоди автора та/або без зазначення його імені є порушенням авторських прав. Але інше суміжне питання, яке немає одностайного вирішення у різних країнах і яке не має чіткої, однозначної відповіді в Україні, – хто є відповідальною особою за порушення прав третіх осіб в Інтернеті; хто має їх відновити та відшкодувати спричинену шкоду.

У відносини, пов'язані з наданням телекомунікаційних послуг, до яких відносяться й послуги у мережі Інтернет, залучені різні суб'єкти, основнии серед

яких є споживачі телекомунікаційних послуг, оператори і провайдери телекомунікацій, а також власники вебсайтів.

У більшості випадків особою, відповідальною за порушення авторських прав в мережі, стає або особа, яка поширила неправомірний контент (споживач телекомунікаційних послуг), або власник вебсайту, який фактично забезпечує наповнення контенту і вирішує питання щодо «політики» сайту: робити його відкритим для користувачів лише для ознайомлення з інформацією або надавати ще й можливість активної участі у його формуванні.

Практикою сприйнято підхід до визнання саме власника вебсайту основною особою, відповідальною за все, що пов'язано з його змістом, в тому числі щодо товарів, послуг, робіт, інформацію про які оприлюднено на такому віртуальному ресурсі. Обґрунтованим поясненням такого явища є складність встановлення безпосереднього порушника у зв'язку із можливістю майже безперешкодного доступу до інтернет-сайту будь-якою особою фактично з різних місць земної кулі. Відповідно ставиться питання про відповідальність власника вебсайту за наявність матеріалів на ньому, які порушують права інтелектуальної власності, що належать іншій особі.

Такий підхід зараз підтверджений і судовою практикою, відповідно до якого за порушення авторських прав в мережі відповідає або споживач телекомунікаційних послуг, який поширив неправомірний контент, або власник вебсайту, що є більш частим випадком. У п. 12 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» No 1 від 27.02.2009 р., у якому зазначено, якщо автор поширеної інформації невідомий, а також коли інформація є анонімною і доступ до сайту – вільним, належним відповідачем буде власник сайту, на якому розміщений інформаційний матеріал, оскільки саме він створив технологічну можливість та умови для поширення недостовірної інформації [93]. Незважаючи на те, що зазначена правова позиція стосується практики розгляду справ про захист честі та гідності, а також ділової репутації, дана концепція широко застосовується в справах про порушення авторських прав в Інтернеті.

Аналогічну позицію зайняли й російські суди, яка відбилася у Постанові Пленуму Верховного Суду РФ від 19.06.2006 р. № 15 «Про певні питання, що виникли в судах при розгляді цивільних справ, пов'язаних із застосуванням законодавства про авторські і суміжні права». Пункт 25 цієї Постанови відносить до осіб, які можуть визначатися порушниками авторських прав та (або) суміжних прав у телекомунікаційних мережах, в тому числі в мережі Інтернет, й власників сайту, на якому було розміщено контрафактні твори або об'єкти суміжних прав [94].

Фактично за таких умов формується презумпція вини власника сайту, який створює умови для розміщення інформації на ньому, встановлює вимоги по завантаженню та безпосередньо контролює цей процес, що пропонується деякими авторами закріпити й на законодавчому рівні [95].

Але перш ніж визнавати таку особу суб'єктом відповідальності за порушення авторських прав треба встановити ті дії, що здійснює власник інтернет-сайту у цьому контексті. Один випадок, коли у разі відсутності можливості вносити зміни до контенту в третіх осіб на сайті наявні об'єкти авторських чи суміжних прав, які розміщені без позначення ім'я авторів, або опубліковані без їхнього дозволу. За таких умов, вважаємо, власник сайту, незалежно від того, хто конкретно розмістив зазначені об'єкти, є відповідальним за вчинене порушення, оскільки фактично надав дозвіл певній особі на наповнення контенту і не забезпечив належного контролю за цими діями, в результаті чого сталося порушення права інтелектуальної власності.

Інша ситуація складається у зв'язку зі створенням власником сайту технічних можливостей для розміщення інформації на належному йому інтернет-ресурсі необмеженим колом осіб. У такому разі складно встановити й довести винуватість певної особи. Тому у разі визнання власника сайту особою, відповідальною за порушення авторських прав у мережі Інтернет, може відбутися перекладання тягаря відповідальності з невизначеної особи на ту, яку простіше встановити. Власник сайту може й не знати про наявність матеріалів, розміщених на його інтернет-ресурсі, що не відповідають вимогам законодавства про інтелектуальну власність. І саме цей факт стає основною перепорою у доказуванні вини та взагалі обізнаності

суб'єкта, що володіє вебсайтом, у справах про порушення прав інтелектуальної власності, в тому числі авторських та суміжних прав.

За розміщення об'єктів права інтелектуальної власності з порушенням прав їхніх правоволодільців в мережі Інтернет відповідальність несе особа, що здійснила таке розміщення. Власник сайту може бути відповідальним за зміст контенту останнього лише за умови та з моменту його обізнаності про порушення прав інтелектуальної власності третіх осіб, в тому числі авторських та суміжних прав. З цією метою має бути введений до правового механізму захисту прав інтелектуальної власності, порушених у мережі Інтернет, так мовити другий рівень, про що мова піде далі.

Встановлення винних дій власника вебсайту дозволяє сформулювати, що основна вимога до нього має полягати у видаленні інформації, що порушує права правласника виключних прав. І лише у випадку його обізнаності у вчиненні такого порушення на належному йому сайті та неприйняття жодних заходів для його припинення, можна ставити питання й про заявлення вимоги з відшкодування шкоди, завданої таким порушенням.

Другий рівень правового механізму захисту прав інтелектуальної власності, порушених у мережі Інтернет, стосується відповідальності провайдера. Слід відзначити, що у міжнародній практиці склалися два основних підходи до відповідальності цих суб'єктів: горизонтальний та альтернативний. За «горизонтальним підходом» ISP-провайдери несуть відповідальність тільки в тому випадку, якщо існує технічна можливість запобігти передачі матеріалу, що порушує виключні права інтелектуальної власності третіх осіб, провайдер знає про існування такого матеріалу, а також усвідомлює, що він є порушником прав, або мав таку можливість розуміти.

Відповідно до «альтернативного підходу» відбувається видалення вебсайту, зміст якого порушує виключні права інтелектуальної власності третіх осіб, або блокування доступу до нього шляхом звернення правоволодільця відповідно до пошукової системи або провайдера. Такий механізм запроваджений та функціонує, зокрема, у пошуковій системі Google, правда, небагато українських пересічних

користувачів обізнаний про нього. А згідно з законом Франції щодо регулювання діяльності у файлообмінних мережах (закон HADOPI) активну участь у припиненні порушення авторських прав покладається на провайдера. У випадку, коли останній викрив користувача у скачуванні й розповсюдженні захищеного авторським правом контенту, він направляє йому лист електронною поштою. Відсутність реагування порушника на таке попередження є підставою для направлення йому другого повідомлення рекомендованим листом. Якщо ці попередження не зупинили порушника, провайдер відключає йому Інтернет на тримісячний строк. Крім того його заносять у чорний список, і він не зможе змінити провайдера [96].

У Китаї уряд зобов'язав інтернет-компанії перевіряти вміст своїх мереж і видаляти заборонену інформацію. З 2012 року всі блогери зобов'язані реєструватися, вказуючи персональні дані та номери телефонів. Фірма Tencent, власник популярного в Китаї інтернет-месенджера QQ, дає спецслужбам можливість моніторити повідомлення користувачів, здійснюючи пошук за конкретними словами. Китайська версія Skype дозволяє перехоплювати повідомлення, що містять певні слова або надіслані певними користувачами, зберігаючи їх на сервері разом з даними про IP-адресах.

Окрему увагу необхідно звернути на поняття контенту вебсайту. Необхідність розгляду поняття «контент» зумовлена тим, що нині при захисті прав на сайт (його складові) захищають кожен твір окремо, що, звісно, потребує суттєвих витрат часу та коштів.

Судова практика деяких зарубіжних країн доводить, що контент може розглядатись як складений твір. Контент сайту «... складається зі спеціально підібраних і розташованих певним чином матеріалів (текстів, малюнків, фотографій, креслень, аудіо-візуальних творів тощо), які можуть бути використані за допомогою комп'ютерної програми (комп'ютерного коду), що є елементом сайту» [97].

Отож від трактування поняття «контент сайту» залежить спосіб його захисту. Перший - це визнання контенту сайту складеним твором. Другий - це доведення прав на кожний спірний твір (текст, зображення тощо). Очевидно, кожен зі способів має певні переваги та недоліки. Як показує практика, в обох випадках можна

зіткнутися із серйозними складнощами. Перший спосіб, коли весь контент розглядається як єдиний складений твір, начебто простіший. У складеному творі важлива наявність творчості при доборі та розташуванні матеріалів, які окремо можуть бути неоригінальними (ст. 1260 ЦК РФ). Але в цьому випадку доведеться зіставляти вже весь контент (його зміст і структуру), а не окремі елементи сайту. Адже треті особи мають право використовувати той же самий контент, творчо розташувавши його по-іншому. Порушення буде лише у разі копіювання істотної частини початкового складеного твору. Відповідно, й компенсацію можна вимагати лише за порушення в цілому, звичайно, з поправкою на його масштаб. У другому випадку досить показати неправомірне запозичення лише деяких елементів контенту, вимагаючи за кожне порушення окремої компенсації. При цьому треба бути готовим довести творчий і оригінальний характер всіх спірних елементів, а також надати підтвердження, що виключні права на кожен з них належать заявникові.

Отже, у випадку визнання контенту складеним твором, охороні підлягатиме лише оригінальне розташування (навігація) сайту, водночас поняття «контент» більше відповідає саме змістовому наповненню сайту. На нашу думку, контент - не є складеним твором як таким. Йому можуть бути притаманні риси складеного твору (зібрання матеріалів, творів, розташовані певним чином), проте це радше твори у збірнику. Палітурка, художнє оформлення, розташування таких творів можуть змінюватися, та не обов'язково є таким, що отримує правову охорону [98].

Цілком імовірною може виявитися ситуація, коли однаковий (або майже однаковий контент) може використовуватися різними сайтами обґрунтовано та правомірно (особливо у випадку зі ЗМІ). Через це охороні має підлягати як контент (якщо це твори, що розміщені на сайті), його презентація (дизайн, «конструкція» сайту), так і його основа (комп'ютерна програма). Керуючись такою логікою, суд першої інстанції Мадриду, зокрема, роз'яснив, що вебсторінки можуть отримувати охорону, передбачену Законом Іспанії про авторське право. У процесі розгляду було доведено, що позивач сам частково скопіював контент з іншої вебсторінки. Хоча позивач стверджував, що не весь скопійований контент був оригінальним: схожість

з'явилася через те, що контент базувався на однакових джерелах інформації. Суд відхилив цей аргумент і згодом припустив, що дизайн та презентація контенту створює різницю між двома вебсторінками. Тому Суд дійшов висновку, що дизайн та презентація контенту є підставою віднести вебсайт до об'єктів авторського права, тому це дає нам підстави для пропозиції доповнити Закон України «Про авторське право і суміжні права» таким об'єктом авторського права, як вебсайт.

З викладеного матеріалу стає зрозуміло, що політика іноземних держав у сфері захисту авторських прав є доволі ефективною, це пояснюється введенням у дію певних законодавчих інновацій, які ґрунтуються на збільшенні санкцій майнового характеру і запровадженні такої міри покарання як громадський осуд. Крім того, можна помітити певні прорахунки в реалізації національної програми захисту авторських прав у мережі Інтернет, внаслідок відсутності нормативно-правових актів, які б стосувалися виключно даного питання.

Отже, при розробці національної програми захисту авторських прав у мережі Інтернет доцільно було б скористатися загальновідомими і перевіреними на практиці міжнародними методами боротьби з піратством, при цьому врахувавши психологію і менталітет українського населення.

3.2 Проблеми та методи оптимізації законодавства щодо сайтів як об'єктів інтелектуальної власності в мережі Інтернет

На жаль, у вітчизняному законодавстві поки що відсутні нормативно-правові акти, що чітко регулюють діяльність в Інтернеті. Більше того, на міжнародному рівні, а саме у договорах Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право та про виконання і фонограми, які набрали чинності у 2002 р., авторське право в мережі Інтернет визначається опосередковано. В Законі України від 11.07.2001 р. № 2627-III «Про авторське право і суміжні права» також міститься аналогічне положення, згідно з яким автор має право розповсюджувати свої твори

таким способом, щоб публіка могла мати доступ до них у будь-якому місці та в будь-який час за власним вибором.

Проблема захисту авторського права в Інтернеті виникла ще й тому, що попри всі міжнародні конвенції та внутрішні законодавства держав, глобальна мережа має екстериторіальний характер, тобто доступ до неї з будь-якої країни світу не залежить від виконання урядом цієї країни правил міжнародних договорів. Отже, сьогодні Інтернет фактично став прекрасним щоденно поновлюваним джерелом для порушень у галузі інтелектуальної власності.

Сьогодні українські, як у тім і закордонні сайти, переповнені статтями та книгами, що розміщені в мережі без згоди авторів. «Переходячи» з одного сайту на інший, матеріали, як правило, втрачають імена своїх авторів, а часто присвоюються іншим. Таким чином із збільшенням використання творів в мережі Інтернет, збільшується кількість випадків порушення авторських прав.

Дослідник особливостей захисту авторського права у мережі Інтернет Т.В.Рудник виділяє наступні правові проблеми захисту авторського права, викликані розвитком інформаційних технологій:

1. Відсутність законодавства, яке б регулювало дану сферу відносин; правова невизначеність багатьох ключових понять або недостатнє їх відпрацювання. Наприклад, відсутнє законодавче визначення понять, що стосуються глобальної мережі Інтернет тощо.

2. Транскордонний характер використання об'єктів авторського права. Відкриття доступу до об'єкта в Інтернет дає можливість використовувати його фактично в усьому світі, тому виникають випадки, коли об'єкти авторського права використовуються користувачем мережі Інтернет на території, де відповідні норми права не діють [99, с.75].

3. Після розміщення об'єкта в Інтернеті виникає проблема щодо можливості простеження ким і як буде використовуватися певний об'єкт авторського права. Це пов'язано перш за все з тим, що доступ до відповідного об'єкта виняткових прав відкривається одночасно для гранично широкого кола осіб, що включає мільйони користувачів Інтернету.

4. Високий рівень поширення злочинності щодо порушення авторського права, оскільки дієві механізми захисту авторського права є відсутніми. На думку науковця М. Мельникова, законодавець повинен підвищити рівень покарань за злочини у даній сфері залежно від рівня суспільної небезпеки, уряд активними діями довести суспільству, що він не потурає порушенням авторських прав у сфері інформаційних технологій [100, с. 73].

Також широкого поширення набули факти незаконного розповсюдження творів у мережі Інтернет, їх публічне сповіщення у громадських місцях, закладах торгівлі, харчування тощо.

Незаконне копіювання як одна із проблем захисту авторського права завдає значної шкоди авторам книг, фільмів та музики, оскільки перешкоджає авторам отримувати доходи за їхню діяльність та утримує їх від подальшого інвестування в творчу діяльність, що може навіть підірвати розвиток тієї чи іншої сфери творчої діяльності.

Найбільшої шкоди від таких порушень зазнають онлайніві бібліотеки з текстовими, музичними та відеофайлами, а також веб-сторінки паперових періодичних видань з відкритим доступом до матеріалів номера. Чимало українських засобів масової інформації мають свої інтернет-версії. Крім того, нині більш-менш сформувалася низка загальновідомих онлайн видань, серед яких «Українська правда» (pravda.com.ua), «Електронні вісті» (elvisti.com), «ProUA» (proua.com), «Версії.com» (versii.com) тощо. На відміну від Заходу, де майже весь вміст Інтернету викладається на вебсайти з комерційною метою (тобто для того, щоб їх подивитися, за них потрібно заплатити), український Інтернет спрямовано в основному на вільний доступ користувачів до інформації. Для користувачів вітчизняного сегмента мережі, які підключаються до неї з домашнього комп'ютера, значно дешевше використовувати саме цей ресурс для ознайомлення з інформацією, адже вони сплачують тільки доступ через конкретного провайдера.

Тож оцифрування газетного чи журнального номера є новою об'єктивною формою існування твору, а тому власнику ЗМІ слід обумовити таке використання матеріалу з автором у кожному окремому випадку і, відповідно, сплатити гонорар.

Однак через безкоштовне розміщення інформації в українському Інтернеті власник сайту досить часто може лише зазначити ім'я автора під матеріалом, без дотримання його майнових прав і без здійснення контролю за подальшим розповсюдженням твору в мережі.

Концепція, яка визнає існування лише немайнових прав автора в мережі та заснована швидше на етичних правилах поведінки в Інтернеті, ніж на законодавчій регламентації, отримала назву копілефт. Вважається, що саме існування глобальної мережі ґрунтовно підірвало чи заклало «міну уповільненої дії» під авторське право і суміжні права. Втім, на сайтах друкованих видань, власники яких не хочуть викладати повні версії матеріалів в Інтернеті, подаються їх короткі анонси з відсиланням до паперового аналога або з пропозицією сплатити за перегляд (в Україні це «Інвестгазета», журнали «Кореспондент», «Український юрист» тощо) [101, с. 27].

Значною мірою використанню копілефту сприяє нехтування авторами своїми майновими правами, коли за неможливості опублікуватися в реальному (паперовому) інформаційному просторі вони готові розповсюджувати свої твори в інтерактивному середовищі. У зв'язку з цим у користувачів виникає звичка скрізь очікувати лише безкоштовних матеріалів.

Інша проблема, породжена появою Інтернету, полягає в тому, що користувачі мережі самі в будь-який час можуть стати учасниками комунікативного процесу, розміщуючи повідомлення на форумах, у групах новин, блогах тощо. Це призводить до того, що активізується діяльність певних осіб, які вже отримали умовну назву копіпастерів (від *copy&paste* – «вирізати» і «вставити»), які з метою обговорення певних подій чи явищ суспільного життя копіюють матеріали з їх «рідного» місця в мережі і вставляють туди, де перебуває зацікавлена інтернет-спільнота.

Для того щоб уникнути порушень авторського права в мережі, слід встановлювати гіперпосилання тільки на домашню сторінку або ж на сторінку, яка містить відомості про автора сайту. Саме через пряме посилання на матеріали, розміщені на сайтах друкованих ЗМІ, у Нідерландах та Німеччині було заборонено пошукові системи в Інтернеті [102, с. 18].

На сьогодні вже існують механізми захисту творів у мережі від їх неправомірного використання. Один із них – подання файлів із творами на зберігання до так званого веб-депозитарія. Заявнику видається свідоцтво про те, що об'єкт прийнято на зберігання, а дата депонування буде доказом того, що в зазначений час заявник володів копією твору (визначення пріоритету авторства). Серед інших методів боротьби з плагіатом досить поширеними є різноманітні «дошки ганьби» в Інтернеті: на них «вивішуються» імена осіб, що вчинили плагіат, а також назви сфабрикованих та оригінальних творів [103, с. 35].

Отже, захист авторського права і суміжних прав в Інтернеті потребує розроблення принципово нових законодавчих норм не тільки на національному, а й на міжнародному рівнях. Водночас така охорона не повинна призводити до того, щоб здійснюваний контроль за використанням творів ставав перешкодою на шляху до розвитку освіти, науки, культури та інших потреб суспільства.

В Україні вже неодноразово робилися спроби створити законодавчу базу для забезпечення можливості використання відкритих публічних ліцензій. Єдиним державним органом, що вбачає проблему та намагається певним чином її вирішити, є Державна служба інтелектуальної власності. Цей орган видав два рекомендаційних акти з проблематики використання вільних публічних ліцензій: Рекомендації щодо застосування вільних публічних ліцензій на використання об'єктів авторського права і суміжних прав та Рекомендації щодо забезпечення правомірності використання комп'ютерних програм вільного користування. У даних документах Державна служба інтелектуальної власності визначила основні поняття у сфері використання вільних публічних ліцензій та намагалася дати законодавче обґрунтування правомірності використання об'єктів права інтелектуальної власності, що розповсюджуються за вільними публічними ліцензіями.

Не останню роль у неналежному рівні захисту прав авторів відіграють проблеми в судовій і виконавчій владі і недовіра до них громадян. І для цього є цілком серйозні підстави:

- по-перше, більшість судових справ зводяться нанівець через складність у виявленні порушників, зібранні доказів порушення авторських прав, особливо це стосується особистих немайнових прав автора;

- по-друге, допускаються помилки при розгляді судових справ через неправильне застосування законодавства щодо авторського права;

- по-третє, необізнаність суддів, відсутність у них спеціальних знань з права інтелектуальної власності.

На підставі викладеного, можна зробити висновок, що належний захист авторського права в Україні гальмується через недосконалість законодавства та неналежну організацію здійснення правосуддя і контролю, недовіру суспільства до судової гілки влади і загалом правовий нігілізм. Тому, необхідно:

- узгодити норми Цивільного кодексу України і спеціального законодавства в сфері авторського права;

- визначити на законодавчому рівні ключові поняття авторського права;

- провести судову реформу. Підтримується пропозиція науковців щодо створення спеціалізованих судів, які б розглядали справи про інтелектуальну власність, необхідності аналізу судової практики у справах щодо захисту права інтелектуальної власності та проведення її узагальнення Верховним Судом України;

- врахувати європейський досвід щодо захисту авторського права [104, с.5].

Виходячи з глобального характеру мережі, переслідуючи мету захисту прав і свобод людини та подальшого розвитку світового інформаційного простору, найбільш ефективними є запропоновані О. М. Пастуховим наступні способи вирішення існуючих проблем у сфері захисту авторських прав, викликаних мережею Інтернет:

1. Використання цифрового підпису. Суть цифрового підпису полягає в тому, що він дозволяє ідентифікувати справжнього автора того чи іншого твору, тим самим знімаючи в контрагента будь-які сумніви про те, з ким він має справу.

2. Використання цифрових марок. Найпоширенішою є система так званих «цифрових водяних знаків», впроваджуваних у твори (тексти, графічні зображення і т.д.) у мережі. Їх перевага полягає в тому, що при звичайному візуальному розгляді

зображення користувач не бачить яких-небудь закодованих позначень – значка копірайта ©, імені автора, року видання. Але потім при застосуванні певного програмного засобу можна довести, що файли містять додаткову інформацію, що вказує на особу, яка її записала.

3. Обмеження доступу до матеріалів, що розміщені в мережі Інтернет. Наприклад, бази даних комерційних сайтів і деяких електронних бібліотек та архівів доступні тільки за попередню плату.

4. Методи криптографічного перетворення матеріалів, такі як шифрування, використання якого дозволяє обмежити або повністю виключити можливість копіювання творів (наприклад, система - SCMS, що дозволяє виготовити одну копію документа й унеможлиблює подальше копіювання цього примірника).

5. Створення веб-депозитаріїв, що дозволяють фіксувати об'єкти інтелектуальної власності у мережі Інтернет і закріплювати їх правовий статус.

6. Обмежена функціональність. За такого підходу, власник авторського права надає користувачеві примірник твору, який має функціональні обмеження. Такий підхід є одним із шляхів впровадження в життя таких бізнес-моделей як «спробуй перед тим, як купити» та «продавай поліпшені версії».

7. «Годинникова бомба». Аналогічно до прийому з функціональними обмеженнями, за цього підходу власник авторських прав розповсюджує функціонально повноцінний об'єкт інтелектуальної власності, але встановлює дату, після якої доступ до нього буде неможливим. Один з варіантів такого підходу передбачає закриття продавцем доступу до твору після певної кількості користувань (наприклад, після перегляду комп'ютерного файлу 10 разів його буде неможливо більше продивитися) [105, с. 8].

8. Контракти. Одним із найефективніших та, на жаль, недооцінених правовласниками засобів запобігання порушенню їхніх прав є контракти. За правильного оформлення контракти можуть надати власникам авторського права ширше повноваження щодо контролю за використанням їхніх творів, ніж ті, що надаються їм відповідно до законодавства.

9. Клірингові центри. За такого підходу власники авторського права і суміжних прав на розміщені в Інтернеті твори надають кліринговим центрам повноваження з ліцензування своїх прав на твори. Користувач сплачує збір за видачу ліцензії такому кліринговому центру, а той в свою чергу розподіляє отримані кошти серед власників авторських прав [106, с. 92].

Ще один цікавий механізм захисту авторських прав був виявлений мною на освітніх Інтернет-ресурсах. На них викладається тільки короткий опис, і декілька перших абзаців кожного твору. Якщо читачеві подобається даний твір, то він може отримати його, відправивши sms-повідомлення на певний номер, витративши на це деяку грошову суму, але не порушивши авторського права. У результаті користувач отримує твір, а автор грошову винагороду.

Для того щоб уникнути порушень авторського права в мережі, слід встановлювати гіперпосилання тільки на домашню сторінку або ж на сторінку, яка містить відомості про автора сайту. Саме через пряме посилання на матеріали, розміщені на сайтах друкованих ЗМІ, у Нідерландах та Німеччині було заборонено пошукові системи в Інтернеті [107, с. 27].

На сьогоднішній день дієві механізми правового захисту авторського права нормами вітчизняного законодавства є відсутніми. Цифрова форма закріплення розміщених в Інтернеті творів, правовий нігілізм його користувачів, а також транскордонний характер Інтернету сприяють масовим порушенням авторських прав в мережі Інтернет значно ускладнюють захист авторського права.

Одним із найефективніших засобів захисту авторського права у мережі Інтернет є використання комплексного підходу, який включає поєднання правових та технічних засобів захисту. Адже лише в тому випадку, коли автор буде впевнений у захищеності свого авторського права він зможе спокійно творити і цим самим буде служити суспільству [108].

Останні зміни до законодавства свідчать про певні зрушення у вирішенні проблем захисту прав інтелектуальної власності у мережі. Йдеться про веб-блокування, яке отримало своє законодавче закріплення у Законі України «Про державну підтримку кінематографії в Україні» від 23 березня 2017 року і яким

внесено відповідні зміни до низки законодавчих актів: Закон України «Про авторське право і суміжні права», Кодекс України про адміністративні правопорушення, Закон України «Про кінематографію», Цивільний процесуальний кодекс, Господарський процесуальний кодекс тощо.

Так, у разі порушення авторських прав у мережі Інтернет, можуть застосовуватися ті ж способи захисту, що застосовуються у разі їх порушення у реальному середовищі, а положення нової статті 52-1 закріплюють особливості захисту у разі порушень авторських і (або) суміжних прав у цифровому середовищі. Можливість застосування процедури Takedown Notice в нашій країні підкріплена відповідальністю за порушення авторських прав з використанням мережі Інтернет та за інтернеттролінг. Сутність процедури Takedown Notice полягає у можливості звернення особи, чиї права було порушено, до конкретного провайдера з вимогою блокування доступу до незаконно розміщеного контенту протягом 48 годин. Крім переваг зазначеної новели (визначення суб'єктів, до яких може бути звернута вимога у формі заяви про усунення порушень, чітка регламентація дій та строків розгляду заяв), у ній міститься також низка вад, що ускладнює процедуру. Так, запроваджено адвокатську монополію на здійснення такої процедури, встановлено закритий перелік об'єктів: порядок захисту авторського права і (або) суміжних прав застосовується до відносин, пов'язаних з використанням аудіовізуальних творів, музичних творів, комп'ютерних програм, відеограм, фонограм, передач (програм) організацій мовлення. За межами опиняються інші об'єкти, перелік яких закріплений у статті 8 цього ж Закону, у разі їх неправомірного використання у мережі: фотографії, літературні твори різного жанрового спрямування, бази даних тощо. Тому процедура потребує вдосконалення.

Проблеми захисту прав інтелектуальної власності у цифрову добу пов'язані також з формуванням доказової бази у процесі судового захисту порушених прав інтелектуальної власності у мережі. Зокрема, з тим, що веб-сторінки з огляду на положення ч. 1 ст. 5 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» є електронними документами. Електронні докази можуть стати ефективним інструментом захисту. І хоча судова практика у цій сфері ще не

сформована, запровадження електронних доказів значно спростить процес доведення порушення прав інтелектуальної власності у суді. Новелою є також можливість огляду судом вебсайту (сторінки) з метою встановлення і фіксування його змісту. Тому зараз не потрібне надавати докази порушення прав інтелектуальної власності на вебсайті з завіренням нотаріусами інших країн (зазвичай, РФ), як це мало місце раніше. Засоби доказування порушення прав інтелектуальної власності поповнилися висновком експерта, який може бути отриманий учасником справи без рішення суду. Таким чином, самостійність учасників процесу у формуванні доказової бази стала більшою, що має позитивно вплинути на процес розгляд справ. Крім того, експертом з питань права в процесі вже є не лише суддя, а такий новий учасник судового процесу. Хто може бути таким експертом – фахівцем у певній галузі знань, має визнати, очевидно, Верховний Суд України. Виробляється також судова практика використання засобів інформаційних технологій з метою полегшення судового процесу. Зокрема, на сьогоднішній день додаток Viber досить широко використовується і в судових рішеннях українських судів. Так, суд визнав виклик свідка через додаток Viber належним і таким, що відповідає вимогам закону [109]. Крім того, при розгляді судом справи за позовом про усунення перешкод у спілкуванні з дитиною та її вихованні, визначення способу участі у вихованні дитини та спілкуванні з нею, в т.ч. мати необмежену можливість спілкуватися з дитиною засобами телефонного зв'язку за допомогою додатку Viber, суд з урахуванням всіх обставин надав позивачу необмежену можливість спілкуватися з дитиною за допомогою додатку Viber [110]. Таких прикладів стає все більше. Новою у процесуальному законодавстві є відмова від забезпечувальних засобів, на заміну яким прийшли забезпечення доказів і забезпечення позову. Заява про витребування доказів до подачі позовної заяви, на відміну від заяви про прийняття засобів, розглядається протягом п'яти днів, а не двох.

Висновки до розділу 3

Іноземні юрисдикції у здійсненні своєї політики щодо захисту вебсайтів та інших об'єктів авторських прав покладаються на новітні методи боротьби із порушеннями. І хоча вільний обмін інформацією є одним із фундаментальних принципів відносин в мережі Інтернет, іноземна практика демонструє здатність відповідати сучасним викликам та успішно розмежовувати добросовісну реалізацію прав користувачів та зловживання такими правами.

Застосування іноземного досвіду для модифікації національної системи правової охорони прав в мережі Інтернет вимагає особливої уваги до специфіки підходів, які використовуються порушниками. Міжнародні методи боротьби вибудовують ефективну стратегію, яка дозволяє перешкоджати більшості порушень у майбутньому, однак інновації у системах відстежування та перешкоджання порушень все ж потребують подальшого вдосконалення, оскільки їхню дію важко обмежити виключно рамками конкретного порушення.

Також важливим кроком є уніфікація основних постулатів захисту прав між міжнародними організаціями та найбільшими юрисдикціями, які сьогодні формують практику фіксації та покарань порушників прав в мережі Інтернет. Така практика не має бути суперечливою між юрисдикціями, і, як наслідок, розмежовувати Інтернет на сегменти. Застосування таких заходів захисту авторських прав в мережі Інтернет і справді зможе забезпечити належний захист, але для реалізації таких заходів необхідна підтримка з боку держави і ряд інших дій. Отже, сьогоденні тенденції рухаються в бік саме мережі Інтернет, де зберігаються невизначена кількість об'єктів інтелектуальної власності, що потребують правової допомоги. Необхідно внести зміни в національне законодавство, а можливо і прийняття нового законодавчого акту з питань захисту авторських прав в мережі Інтернет. Більшість країн Європи вже займаються цими питаннями і частково можуть контролювати процеси і забезпечити захист прав авторів в мережі Інтернет.

ВИСНОВКИ

Актуальність тематики права інтелектуальної власності в мережі Інтернет зумовлена щонайменше двома причинами:

- по-перше, більшість матеріалів, які передаються за допомогою мережі, є творами в юридичному сенсі, а тому, на них поширюється авторське право;
- по-друге, оскільки сама природа електронних комунікацій передбачає багаторазове копіювання даних у процесі передачі їх каналами зв'язку, природно, виникає питання дотримання при такому копіюванні авторських прав.

Для захисту порушених прав в Інтернеті існує певна система дій суб'єктів. Зафіксувавши порушення авторських прав, автор самостійно або через уповноважену особу завжди може звернутися до суду з метою захисту своїх прав та вимагати компенсації за те, що без його відома було використано об'єкт інтелектуальної власності, а також за те, що у зв'язку з цим автором була втрачена певна вигода матеріального характеру. Після цього, згідно статті 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права», автор має право звернутися до суду.

Однак, далеко не всі способи захисту прав інтелектуальної власності, передбачені цивільним кодексом та іншими нормативними актами, застосовні до порушень в мережі Мережа, що обумовлено великою специфічністю, як самих порушень, так і інформаційних процесів усередині Мережі.

Слід враховувати особливості, які пов'язані із середовищем виникнення правовідносин щодо охорони вебсайту як об'єкту інтелектуальної власності. Адже контроль за порушенням авторського права в Інтернеті на сьогоднішній день є досить ускладненим. Саме тому в умовах сучасності авторам найбільш доцільно піклуватися про захист своїх законних прав заздалегідь, використовуючи

різноманітні технічні засоби захисту, що дозволяють створювати технологічні перешкоди порушенню авторського права або суміжних прав.

Чинне законодавче визначення поняття вебсайту дає підстави розглядати його як складний об'єкт, що включає різні об'єкти права інтелектуальної власності, а також такий окремий об'єкт цивільних прав, як інформація. Відповідно до цього, кожен із цих об'єктів має свій правовий режим. Однак вебсайт в цілому також може бути окремим об'єктом цивільних відносин, підлягати правовій охороні як окремий об'єкт, стати об'єктом правочинів тощо. Доменне ім'я є незалежним об'єктом і у випадку відчуження вебсайту може передаватися як частина вебсайту лише за згодою сторін і не може розглядатися як компонент вебсайту за замовчуванням. Змішування понять вебсайту та доменного імені призводить до непорозумінь, зокрема, при виявленні осіб, відповідальних за розміщення недостовірної інформації на вебсайті.

У предметі договору про відчуження вебсайту для виключення непорозумінь вкрай бажано вичерпно перерахувати, які компоненти, що входять до вебсайту, передаються за договором. Ми повинні звертати увагу на об'єкти права інтелектуальної власності при укладанні угод про відчуження вебсайтів, щоб перевірити, кому вони належать і чи можуть бути передані права покупцеві. Нарешті, слід перевірити, хто є власником доменного імені, або передати права на доменне ім'я разом із вебсайтом, а також передбачити в договорі порядок перереєстрації доменного імені.

Конкретизація способів захисту цивільних прав і прав інтелектуальної власності щодо захисту авторських прав здійснена в нормах ст. 52 Закону України "Про авторське право і суміжні права". Зокрема, в цій статті визначено розмір компенсації за порушення авторських прав – від 10 до 50 000 мінімальних заробітних плат і умови її виплати – обсяг порушення наміри порушника. Разом з цим, в законодавстві потребують подальшої конкретизації правила застосування окремих способів захисту авторських прав, в тому числі на нетрадиційні об'єкти авторських прав. Так, доцільно:

а) визначити правила вибору засобу масової інформації при реалізації способу захисту, пов'язаного із опублікуванням в засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності;

б) закріпити критерії визначення розміру відшкодування моральної шкоди, заподіяної порушенням особистих немайнових і майнових прав на твір;

в) чітко встановити значення вини поряшника як умови для застосування разового грошового стягнення (компенсації) за неправомірне використання об'єктів авторських прав;

г) конкретизувати поняття “переважно” як умову вилучення з цивільного обороту матеріалів та знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням авторських прав.

Іноземні юрисдикції у здійсненні своєї політики щодо захисту вебсайтів та інших об'єктів авторських прав покладаються на новітні методи боротьби із порушеннями. І хоча вільний обмін інформацією є одним із фундаментальних принципів відносин в мережі Інтернет, іноземна практика демонструє здатність відповідати сучасним викликам та успішно розмежовувати добросовісну реалізацію прав користувачів та зловживання такими правами.

Застосування іноземного досвіду для модифікації національної системи правової охорони прав в мережі Інтернет вимагає особливої уваги до специфіки підходів, які використовуються порушниками. Міжнародні методи боротьби вибудовують ефективну стратегію, яка дозволяє перешкоджати більшості порушень у майбутньому, однак інновації у системах відстежування та перешкоджання порушень все ж потребують подальшого вдосконалення, оскільки їхню дію важко обмежити виключно рамками конкретного порушення.

Також важливим кроком є уніфікація основних постулатів захисту прав між міжнародними організаціями та найбільшими юрисдикціями, які сьогодні формують практику фіксації та покарань порушників прав в мережі Інтернет. Така практика не має бути суперечливою між юрисдикціями, і, як наслідок, розмежовувати Інтернет на сегменти. Застосування таких заходів захисту авторських прав в мережі Інтернет

і справді зможе забезпечити належний захист, але для реалізації таких заходів необхідна підтримка з боку держави і ряд інших дій.

Отже, сьогоднішні тенденції рухаються в бік саме мережі Інтернет, де зберігаються невизначена кількість об'єктів інтелектуальної власності, що потребують правової допомоги. Необхідно внести зміни в національне законодавство, а можливо і прийняття нового законодавчого акту з питань захисту авторських прав в мережі Інтернет. Більшість країн Європи вже займаються цими питаннями і частково можуть контролювати процеси і забезпечити захист прав авторів в мережі Інтернет.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16.01.2003 р.
2. Закон України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-XII від 23.12.1993 р.
3. Ріппа П. С. Забезпечення авторських прав у мережі Інтернет // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право) : зб. наук. праць. Ірпінь, 2011. № 2. С. 194-202.
4. Указ Президента «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» від 31.07.2000 № 928/2000.
5. Абдуліна І. Інтернет у законі, без суда і слідства : інтернет - це країна, якої немає на карті // Юридичний вісник України. 2014. 15-21 лютого. С. 7.
6. Денисова Р. О. Питання реалізації авторських прав в Інтернеті // Юрист України. 2013. № 3. С. 32-36.
7. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1280-15/sp:max100>
8. Голіцин Д. Актуальні проблеми захисту авторського права в мережі Інтернет [Електронний ресурс] / Д. Голіцин. – Режим доступу: justinian.com.ua/article.php?id=1732.
9. Рекомендації щодо вдосконалення механізму регулювання цифрового використання об'єктів авторського права і суміжних прав через мережу Інтернет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: sdip.gov.ua/ua/recomnet.html.

10. Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України від 07.06.1996 р. № 236/96-ВР // Офіц. сайт Верхов. Ради України. Законодавство України.
11. Шверк М. Авторське право в мережі Інтернет [Електронний ресурс] / М. Шверк. – Режим доступу: uirpractika.com
12. Про охорону прав на промислові зразки Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, N 7, ст. 34
13. В.С., Дроб'язко Р.В. Право інтелектуальної власності: Навч. посібник. -К.: Юрінком Інтер, 2004. - 512 с.
14. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 року № 4, в редакції від 27 лютого 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95>.
15. Аврамова О. Є., Разіна О. І. Проблеми захисту авторських прав інтернеті / О. Є. Аврамова, О. І. Разіна // Вісник Національного технічного університету «ХПІ». – 2013. – № 6. – С. 26-29.
16. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
17. Хоршева Ю. О., Бежевець А. М. До питання про захист авторських прав на твори розміщені в Інтернеті: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Правове регулювання суспільних відносин в умовах демократизації Української держави». – Київ. – 2014. – С. 100-102.
18. Пожуєв В. І. Формування інформаційного суспільства в умовах глобалізації [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_36_1.pdf
19. Білан Н. І. Соціальні комунікації в інформаційному суспільстві: теорія, еволюція, моделі та прикладні аспекти : дис. ... докт. соц. наук : спец. 27.00.01 / Н. І. Білан. - К., 2016. - 427 с.

20. Воронкова В. Г. Інтернет як глобальна тенденція розвитку мережевого суспільства та інформаціоналізму / В. Г. Воронкова // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. - 2016. — № 64. - С. 32-43.
21. Дубов Д. В. Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості / Д. В. Дубов, М. А. Ожеван, С. Л. Ечатюк. - К .: НІСД, 2010. - 64 с.
22. Носік, А. Роль інтернету в формуванні «повідомлення дня» [Електронний ресурс] / А. Носік. – Режим доступу: <http://www.4p.ru/main/theory/2965>, свободний. Заглавие с экрана.
23. Томаров І., Нецька С. Способи захисту в спорах про незаконну реєстрацію доменних імен [Електронний ресурс] / І. Томаров, С. Нецька // ЮРИСТ & ЗАКОН. – 2015. – №30. - Режим доступу: <http://uz.ligazakon.ua/magazine/900326>
24. Жаров В. О. Захист права інтелектуальної власності в Україні: [навч. посіб.] / В. О. Жаров – К.: Інст. інт. власн. і права, 2005. – 88 с.
25. Цибульов П. М. Управління інтелектуальною власністю: [монограф.] / Цибульов П. М., Чеботарьов В.П., Зінов В.Г. та ін. – К.: К.І.С., 2005 – 448 с.
26. Орлова А. В. Проблеми захисту авторського права в Україні / А. В. Орлова, Л. В. Перевалова // Вісник НТУ "ХПІ". – 2014 – №37 (1080). – С. 4–8.
27. Кетрарь А. А. Правові проблеми захисту авторських та суміжних прав від піратства в мережі Інтернет / Кетрарь А. А. // Часопис цивілістики . – 2012. – №14 – с. 141–145.
28. Перший всесвітній конгрес по боротьбі з підробками товарів і торговельних марок. Заява. // Інтелектуальна власність. — 2004. — №8. — С. 24—26.
29. Бондаренко С. В. Авторське право і суміжні права: [навч. посіб.] / С. В. Бондаренко. – К.: Інст. інт. власн. і права, 2007. – 260 с.
30. Бутнік-Сіверський О. Б. Економіка інтелектуальної власності / О. Б. Бутнік-Сіверський. – К. Інст. інт. власн. і права, 2008. – 296 с.
31. Про пресу та інші засоби масової інформації. (Відомості Верховної Ради (ВВР), 1990, N 26, ст.492

32. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні Відомості Верховної Ради України офіційне видання від 05.01.1993 — 1993 р., № 1, стаття 1.
33. Про інформацію. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 48, ст.650)
34. COPPA (Children's Online Privacy Protection Act - Закон про захист конфіденційності в Інтернеті для дітей)
35. Гура М.В. Цивільно-правова охорона Інтернет-сайту в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. – К. : НАН України. Інститут держави і права ім. В.М. Корецького, 2006. – 31с., с. 6
36. Бабарькин П.В. Гражданско-правовое регулирование создания и использования сайтов в сети Интернет : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. – СПб. : Санкт-Петербургский университет МВД России, 2005. – 23 с. – Режим доступу: <http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=1362832>.
37. Басманова Е.С. Интернет-сайт как объект имущественных прав : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. – М. : Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве РФ, 2010 – 30 с. – Режим доступу: <http://www.dissercat.com/content/internet-sait-kak-obekt-imushchestvennykh-pra>
38. Лист Державного Департаменту інтелектуальної власності від 22 січня 2007 р. N 16-14/231 «Щодо веб-сайту як об'єкта авторського права». – Режим доступу: <http://www.owk.com.ua/list-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrajini-shchodo-veb-sajtu-yak-ob-ekta-avtorskogo-prava.html>
39. Майданик Н.І. Web-сайт в мережі Інтернет як особливий об'єкт авторського права // Юридична Україна: Правовий часопис. – 2008. – No 12. – С. 73-80., с. 74
40. Некіт К.Г. Доменне ім'я як об'єкт цивільних прав // Часопис цивілістики. – 2017. – No 23. – С. 40-45., С. 4045
41. Зеров К.О. Веб-сайт як непоіменований об'єкт авторського права // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. – 2013. – No 6-3. Т 2. – С. 28-30. , с. 29
42. Інтернет-СМІ: теорія и практика: учеб. пособие для студентов вузов / под ред. М. М. Лукиной. М.: Аспект Пресс, 2010. 348 с. Internet-SMI: Teoryia i praktika:

- учеб. posobie dlia studentov vuzov / pod red. M. M. Lukynoi. M.: Aspekt Press, 2010. 348 s., 22
43. Цивільний кодекс України: наук.-практ. коментар. Т. 6: Право інтелектуальної власності / за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Х.: ФОП Лисяк Л. С. С. 113. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: nauk.-prakt. komentar. T. 6: Pravo intelektualnoi vlasnosti / za red. prof. I. V. Spasybo-Fatieievoi. Kh. : FO-P Lysiak L. S. S. 113
44. Калмыков А., Коханова Л. Интернет-журналистика. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2005.
45. Словник термінів інформаційного права / упоряд. А. І. Марущак ; [заг. ред. М. Я. Швеця К.: КНТ, 2008. 184 с. Slovnyk terminiv informatsiinoho prava / uporiad. A. I. Marushchak ; [zah. red. M. Ya. Shvetsia]. K.: KNT, 2008. 184 s., c. 93
46. The Cambridge Dictionary. URL: http://dictionary.cambridge.org/dictionary/british/content_1?q=content.; The Merriam Webster Dictionary. URL: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/content>
47. Контент веб-сайта может охраняться как составное произведение. URL: <http://lexdigital.ru/2013/087>. Kontent veb-saita mozhet okhraniatsia kak sostavnoe proizvedenie. URL: <http://lexdigital.ru/2013/087>
48. Otaola Zamora J. de., Letai Weissenberg P. Cyber Law in Spain. Kluwer Law International, 2011. 264 p., c. 106
49. Серго А. Г. Интернет и право / А. Г. Серго. – М: Бестселлер, 2003. – 272 с., с. 93.
50. Філінович В. В. Веб-сайт як особливий об'єкт права інтелектуальної власності : дис. канд. юр. наук : 12.00.03 / Філінович Валерія Вікторівна – Київ, 2015. – 225 с.
51. Гура М.В.Цивільно-правова охорона Інтернет-сайту в Україні: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / М.В. Гура; НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. — К., 2006. — 20 с., с. 6.
52. Словарь-справочник нормативно-технической документации. – Режим доступу: http://normative_reference_dictionary.academic.ru/3466
53. Рішення Рівненського міського суду від 07.05.2015 р. у справі No 569/8791/14-ц. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/44353733>

54. Рішення Мелітопольського міськрайонного суду Запорізької області від 13 лютого 2015 року у справі No 320/10302/14-ц. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/42771204>
55. Кісіль О. Власники і користувачі домену, доменного імені, веб-сайту в інтернет-відносинах та у судовій практиці. – Режим доступу: http://protokol.com.ua/ru/vlasniki_i_koristuvachi_domenu_domennogo_imeni_veb_saytu_v_internet_vidnosinah_ta_u_sudoviy_praktitsi/
56. Томаров І. Власник домену = власник сайту, чи все ж таки ні? Свіже дихання судової практики. – Режим доступу: <http://www.legalshift.com.ua/?p=145>
57. Щодо питання віднесення вебсайту до об'єктів авторського права (комп'ютерних програм) : лист М-ва юстиції України від 18 груд. 2006 р. № 19-5-537 // Бухгалтер. — 2007. — № 3.
58. Щодо веб-сайту як об'єкта авторського права : лист Держ. департаменту інтелектуальної власності М-ва освіти і науки України від 22 січ. 2007 р. № 16-14/231 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://owk.com.ua/index.php/list-ministerstvaosviti-i-nauki-ukrajini-shchodo-veb-sajtu-yak-ob-ekta-avtorskogo-prava>.
59. Ульянова Г. А. Объекты права интеллектуальной собственности, которые обеспечивают функционирование сети Интернет : проблемы правовой охраны / Г. А. Ульянова // Проблемы пиратства в Российской Федерации. Особенности Интернетпиратства : материалы Междунар . науч.-практ. конф. — М. : ГОУ ВП О РГАИС, 2011. — С. 93—99., с. 94
60. Булат Є.А. До питання правової охорони веб-сайту / Є.А. Булат // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. – 2015. - №13. – С. 16-17., с.16
61. Про затвердження Порядку інформаційного наповнення та технічного забезпечення Єдиного веб-порталу органів виконавчої влади та Порядку функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади: Наказ Державного комітету інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України, Державного комітету зв'язку та інформатизації України від 25.11.2002 р., № 327/225 // Відомості Верховної Ради України. – 2002

62. Intellectual Property and E-commerce: How to Take Care of Your Business' Website [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.wipo.int/export/sites/www/sme/en/documents/pdf/business_website.pdf
63. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: Постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 17.10.2012 р., № 12 // Відомості Верховної Ради України. – 2012
64. Постанова Рівненського апеляційного господарського суду справа №918/216/16 від 30.01.2017 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/64504844>
65. Рудник Т.В. Відповідальність за порушення авторського права / Т.В. Рудник // Часопис Київського університету права. – 2012. – №2. – С. 248- 251., с. 248
66. Майданик Н. Веб-сайт в мережі Інтернет як особливий об'єкт авторського права / Наталя Майданик // Юридична Україна. – 2008. – № 12. – С. 73-80.
67. Зеров К. О. Правомочності використання творів, розміщених в мережі Інтернет. Журнал східноєвропейського права. Київ, 2015. No 22. С. 118–125
68. Рішення ЄСПЛ у справі Paeffgen GmbH v. Germany (Паєффген проти Німеччини). Переклад В. А. Колосова [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.kolosov.info/yuridicheskie-stati/espch-o-pravah-na-domennye-imena>
69. ЄВРОПЕЙСЬКА КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ І ОСНОВНИХ СВОБОД ЛЮДИНИ 1950 // Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.] — К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998—2004. — ISBN 966-749-200-1.
70. Носік Ю. В. Сучасна судова практика щодо доменних імен / Ю.В. Носік // Держава і право. — 2009. — Вип. 45. — С. 309-315.
71. Кулініч О. О. Доменне ім'я як похідний засіб індивідуалізації інформаційних ресурсів фізичних та юридичних осіб у мережі Інтернет / О. О. Кулініч // Актуальні проблеми держави і права. - 2009. - Вип. 51. - С. 195-201. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2009_51_31
72. Тімченко В.В. Проблеми правової охорони доменних імен в інформаційному суспільстві України [Текст] / В.В. Тімченко // Міжнародна наукова конференція

MicroCAD : Секція №25 - Актуальні проблеми розвитку інформаційного суспільства в Україні – Вісник НТУ "ХПИ". – Харків, 2010. – Режим доступу: <http://archive.kpi.kharkov.ua/files/9257/>

73. Волощенко О. М. Проблеми нормативно-правового регулювання виключних прав інтелектуальної власності на засоби індивідуалізації товарів та послуг у мережі Інтернет / О. М. Волощенко // Право та інновації. - 2014. - № 3. - С. 63-68. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apir_2014_3_10

74. Науменко Ю. М. Кіберсквотинг як загроза системі правової охорони доменних імен в Україні / Ю. М. Науменко // Право та інноваційне суспільство. - 2016. - № 2. - С. 86-90. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pric_2016_2_15

75. J. T. McCarthy. Trademarks, Cybersquatters and Domain Names [Електронний ресурс] / J. T. McCarthy // DePaul J. Art, Tech. & Intell. Prop. – 2000. - L. 231. - Режим доступу: <https://via.library.depaul.edu/jatip/vol10/iss2/2>.

76. Рішення Господарського суду м. Києва від 04.10.2011 року у справі № 20/296 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/9382829>

77. Постанова Київського апеляційного Господарського суду від 21 січня 2009 року у Справі № 12/82 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/5136210>.

78. Рішення Господарського суду м. Києва від 10 березня 2016 року у Справі № 910/20983/15 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/56451629>.

79. Регламент особливостей реєстрації приватних доменних імен другого рівня в домені .UA [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://hostmaster.ua/down.php?reg1.0_ua

80. Томаров І., Нецька С. Способи захисту в спорах про незаконну реєстрацію доменних імен [Електронний ресурс] / І. Томаров, С. Нецька // ЮРИСТ & ЗАКОН. – 2015. – №30. - Режим доступу: <http://uz.ligazakon.ua/magazine/900326>

81. Постанова Київського апеляційного господарського суду від 21.08.2013 р. у справі № 20/296 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/798570>.
82. Самусь А. Ю. Проблеми правової охорони доменних імен за законодавством України [Електронний ресурс] / А. Ю. Самусь // Підприємництво, Господарство і Право. – 2018. – Вип. 7. - Режим доступу до ресурсу: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2018/7/9.pdf>.
83. Тарасенко Л. Л. Порядок вирішення доменних спорів [Електронний ресурс] / Л. Л. Тарасенко // Збірник матеріалів круглого столу «Торговельні марки, комерційні найменування та інші засоби індивідуалізації суб'єктів господарювання: проблеми правозастосування», м. Львів, 30 листопада 2016 р. – 2016. – с. 90-103. - Режим доступу до ресурсу: <http://ipcenter.lviv.ua/wpcontent/uploads/2017/03/Збірник-матеріалів-круглого-столу.pdf>
84. Рішення Апеляційного суду міста Києва від 14 березня 2016 у справі № 753/10219/15-ц [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/56484441>.
85. Рішення Солом'янського районного суду м. Києва від 9 жовтня 2015 року у справі № 2-4642/15. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/52544723>.
86. Піхурець О. В. Окремі питання здійснення права на доменне ім'я [Електронний ресурс] / Олена Вікторівна Піхурець // Проблеми цивільного права та процесу. Харків. – 2018. – с. 182-186. - Режим доступу до ресурсу: http://univd.edu.ua/general/publishing/konf/25_05_2018/pdf/56.pdf.
87. Постанова Вищого господарського суду України від 20 березня 2007 у справі № Справа N 20/590 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_590600-07
88. Ухвала Святошинського районного суду від 10 лютого 2017 року у Справі № 759/1144/17. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/66217410>.

89. Рішення адміністративної колегії київського обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України № 975/33-р-02-05-16 від 20 вересня 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=84156&schema=kyivr>.
90. Полуектов І. Л. Засоби індивідуалізації в мережі Інтернет: питання меж здійснення прав / І. Л. Полуектов // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2007. – № 5. – С. 24–32.
91. Захарова М. Защита индустрии культуры в цифровую эпоху: Французский опыт [Електронний ресурс] // Частный корреспондент. 5 мая 2012 года. Режим доступу: http://www.chaskor.ru/article/zashchita_industrii_kultury_v_tsifrovuyu_epoh_27967.
92. Вилинов А. А. Краткий обзор практики регулирования отношений, связанных с незаконным использованием объектов авторского и смежных прав в сети Интернет, в странах ЕС, США и России // Культура: управление, экономика, право. 2011. № 1. С. 27-31., с. 28
93. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи : Постанова Пленуму Верхов. Суду України від 27.02.2009 р. No 1 // Вісн. Верхов. Суду України. – 2009. – No 3.
94. Рассолов И. М. Право и Интернет: теоретические проблемы [Текст] / И. М. Рассолов. – 2-е изд., доп. – М. : Норма, 2009. – 210 с, с. 152–153.
95. Кондрашов М. Защита интеллектуальной собственности при использовании файлообменных сетей [Текст] / М. Кондрашов // Хоз-во и право. – 2010. – No 9. – С. 49–56.
96. Денисова Р. О. Реалізація авторських прав в Інтернеті [Текст] / Р. О. Денисова // Проблеми законності : акад. зб. наук. пр. / відп. ред. В. Я. Тацій ; редкол.: В. Тацій [та ін.]. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2010. – Вип. 110. – С. 106–113.
97. Контент веб-сайта может охраняться как составное произведение. URL: <http://lexdigital.ru/2013/087>. Kontent veb-saita mozhет okhraniatsia kak sostavnoe proizvedenie. URL: <http://lexdigital.ru/2013/087>.

98. Мацкевич О. Веб-сайт: визначення поняття та можливості правової охорони з позиції авторського права [Електронний ресурс] / О. Мацкевич // Теорія і практика інтелектуальної власності. - №6. - 2017. - С.32-38.
99. Рудник Т. В. Деякі проблемні питання захисту авторського права в Україні // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. 2009. № 1. С.74-78.
100. Мельников М. Піратство як злочин у галузі авторського права і суміжних прав: погляд на проблему // Право України. 2003. № 4. С. 72-75.
101. Аврамова О. Є. Проблеми захисту авторських прав в Інтернеті // Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Сер.: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. 2013. № 6. С.26-29.
102. Ієвinya О. Визначення піратства та контрафакції у національному законодавстві України та міжнародних актах з питань інтелектуальної власності // Нотаріат для вас. 2008. № 11. С. 17-19.
103. Бойченко А. Защита авторского права и смежных прав в Интернете // Інтелектуальна власність: Науково-практичний журнал. 2012. №5. С. 31-37.
104. Шиманський О. Аста ла віста, інтернет-свободо?: уряди багатьох країн підписали угоду про дотримання авторських прав, яка запроваджує цензуру у всесвітній мережі // Україна молода. 2012. 27-28 січня. С.5.
105. Бреус С.Б. Защита авторских прав в Интернет: автореф. дис. канд.юр.н.:12.00.03. М., 2009. 22 с.
106. Пастухов О. М. Авторське право в Інтернеті : навч. посібник; Академія правових наук України, Науково-дослідний ін-т інтелектуальної власності. К.: Школа, 2004. 143 с.
107. Вилинов А. А. Краткий обзор практики регулирования отношений, связанных с незаконным использованием объектов авторского и смежных прав в сети Интернет, в странах ЕС, США и России // Культура: управление, экономика, право. 2011. № 1. С. 27-31.
108. Коваленко Є. В. Проблеми охорони й захисту прав інтелектуальної власності в Інтернеті.
109. Справа № 127/18121/16-к (Вінницький міський суд Вінницької області).

110. Справа № 562/1271/17 (Здолбунівський районний суд Рівненської області).